

ZNAMENÍ DOBY

23.ročník

křesťanský časopis pro každého

Zdraví a nemoc člověka

1991

4

Cena Kčs 6,-

Jak Bůh hodnotí člověka

Co je člověk?

■ **Náš svět a my v něm**

Slovo redakce

Člověk

1. str. "Člověk, to zní hrdě!" (R. Vintr)

Měl Maxim Gorkij pravdu?

2. str. Co je člověk? (K. Špinar)

Soubor minerálů, pracovní síla, nebo něco víc?

3. str. Jak se na člověka díval Ježíš (L. Švihálek)

Ježíšův pohled na člověka. Jaký byl rozdíl mezi Hitlerem, Stalinem a Ježíšem?

4. str. Člověk – zázračná bytost (Ing. B. Balcar)

Tajemství lidského těla z neobvyklého pohledu.

5. str. Jak Bůh hodnotí člověka (M. Šustek)

Biblický pohled na člověka.

6. str. Homo consumens, homo mechanicus? (D. Kučera)

Stručná analýza některých tendencí moderního člověka.

7. str. Hádej, co je to? (L. Švihálek)

Opice, nebo člověk? Z historie hledání opičího předka člověka.

8.-9. str. Zdraví a nemoc člověka (MUDr. M. Tměný)

Jak k otázce zdraví a nemoci přistupuje bible, v čem nám její rady mohou dnes pomoci.

Bible a život

Já, ty, on

10. str. Několik slov o pornografii (MUDr. J. Kašparů, D. Kučera)

Je pornografie škodlivá?

Zdraví

11. str. Takový "normální" den (P. P.)

Stručný deník jednoho žaludku.

Mladým

12. str. Závist (M. H.)
Pozor, natáčí se! (M. Kloudová)
Téměř dospělým (-jb-)
 13. str. **Abeceda (o... odpovědnost)** (J. Bárta)
 14. str. **Ten druhý je mi pomocí** (L. Švihálek)
Seberealizace (R. H.)

Epistoly

15. str. Epistola o těch druhých (P. Šustková)

Dětem

16. str. Den s maminkou (V. Gajdošíková)

Slovo mají čtenáři

dnešního čísla je člověk. Téma otřepané, často skloňované, všední. A přece závažné. Týká se totiž každého z nás.

Každý z nás si v životě řeší řadu závažných problémů, z nichž většina začíná přemýšlením nad otázkami typu: Odkud přicházím? Kdo jsem? Kam jdu? Odpověď je obvykle závislá – kromě času, který jí přiměříme – na očiho hledat odpověď. První otázka nás nutně vede až k stvořitelskému zá-měru, druhá zase souvisí s tím, co chápeme jako východisko ve svém životě, a s "brýlemi", kterými se na vše díváme. Pokud si klademe své otázky vážně, "tlačí" nás především ta po-slední.

Checme-li být poctiví ve svém ptaní a odpovídání, nezbyvá nám než začít od Adama. Kdo je opravdu člověk? Komu je odpovědný? Povstal náhodou, nebo byl stvořen? Jak se dívá na člověka Bůh? A proč je to důležité? Co je pro člověka charakteristické? Cít, vůle, myšlení, řeč nebo třeba mezilidské vztahy? V čem je naše jedinečnost? Snad v tom, že máme vzpřímenou postavu anebo "civilizované" chování? Co je pro nás zvlášť důležité, co nás obzvlášť zajímá? Naše zdraví, jídlo, sex, peněženka... Jak žijeme ve svých vztazích? Co je hybnou silou našeho života? Jak se realizujeme? Do-kážeme žít pro druhé? Netrápí nás také závist nebo třeba opuštěnost? MÁ NÁŠ ŽIVOT OPRAVDU SMYSL?

Smysl života se obvykle určuje od cíle, který svému životu přiměříme. Heslem včerejška bylo: "Člověk to zní hrdě" anebo – pro ty, kteří brali svůj život opravdu vážně – svoboda člověka. Heslem současnosti je: umět se otáčet, vyznat se, dokázat si vydělat... ("Správně" žije ten, komu to prostě ekonomicky myslí.) Co bude heslem zítřka? Co bude rozměrem, ve kterém budeme uvažovat, určující rovinou myšlení i jednání v budoucnosti? A nejen těch ostatních, ale jak bude myslet a jednat každý z nás?

To všechno souvisí s otázkou: Co, resp. kdo je člověk? Pokud toto číslo přispěje k odpovědi na tuto závažnou otázku, ukáže nám cestu dál, pak splnilo svůj účel.

Luděk Svrček

slabost. Slovy: "To víte, jsem jenom člověk," omlouváme svoje slabůstky, poklesky i zlozvyky a vzdycháme také nad svými omezeními, jako je nemoc, stáří či smrt.

"Člověk znamená sílu i slabost, hrdost i hanbu, krásu i ošklivost, schopnost i omezenost, vzdělanost i nevzdělanost, zdraví i nemoc, život i smrt. Je to bytost rozporuplná. Mnohdy nerozumí sama sobě. Problém však je, že zde neuvažujeme o někom, ale sami o sobě. Mne se to týká. Já jsem ten, kdo nese nálepku "člověk, to zní hrdě". Mně patří ta obžaloba, já omlouvám své slabosti a zlozvyky tím otřelým "vždyť jsem přece jen člověk," já prožívám ta lidská omezení, strach a nakonec i smrt.

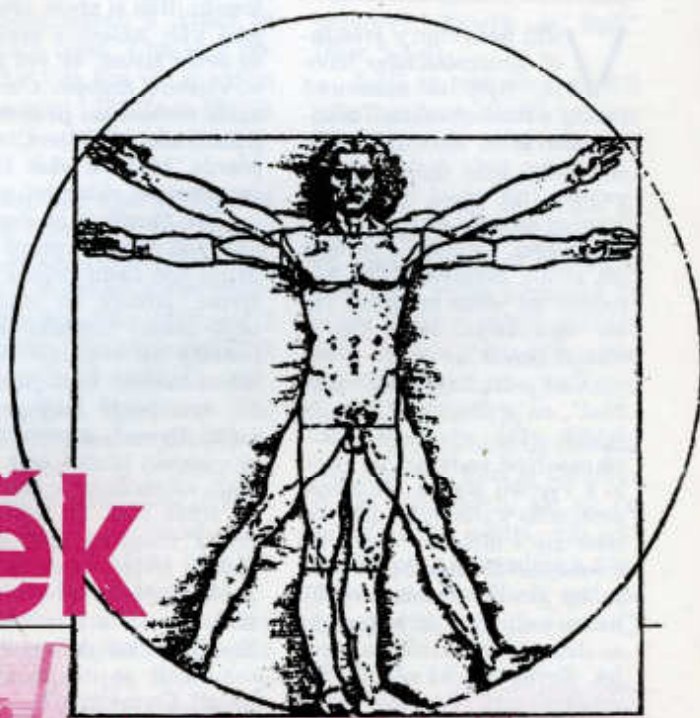
Co vlastně jsem? Člověk? A co je člověk? Kdo to ví? Může to objasnit člověk?

Nevím, za jakých okolností a proč vznikl tenhle citát, vím jen, že jej vyslovil sovětský spisovatel Maxim Gorkij. Na jedno si však vzpomínám dobře: za svých školních let jsem se s ním často setkával. Stal se předmětem mnoha titulků, nástěnek a hesel v období budování socialismu.

Připouštím, že "člověk", to za určitých okolností může znít i hrdě, ale jen za určitých okolností. Lze tak možná vyjádřit pocity pozorovatele sledujícího start kosmické lodi, která opouští odpalovací rampu a pomalu mizí v modravých dálavách stratosféry.

Život však přináší i docela jiné okolnosti a za těch už slovo "člověk" hrdě rozhodně nezní. Stačí pohled na krajinu v některých průmyslových oblastech naší vlasti. Vyvolá asi otázku: Kdo za to může? Odpověď je jednoduchá: Člověk! V tomto případě zní ono "člověk" spíše jako obžaloba. Člověk jako by disponoval silou, která jej sice vynáší až do "nebe", ale může jej i zničit. Za slovem "člověk" se tedy neskrývá jen síla, ale i

Člověk

to zní hrdě!

Viděl jsem film z prostředí koncentračního tábora. Byly to autentické záběry z Buchenwaldu, Terezína a Osvětimi. Kromě ještě žijících tam byly doslova haldy mrtvol. Pak přijel buldozer a hmul ty mrtvolky před sebou jako zeminu. Mrtvolky – to byly jen kostry potažené kůží. Mimoděk mi přišlo na mysl: Tohle byli kdysi lidé? Co je vlastně člověk?

Četl jsem, že někdo "vypočetl", co je člověk. Zjistil, že lidské tělo obsahuje takové množství vody, jež by stačilo k vyprání ubrusu. Ze železa uloženého v těle by se dalo vyrobit asi 7 hřebíků. Vápna má v sobě člověk takové množství, že by jím bylo možné vybilít malou světničku. Z fosforu by se dala vyrobit krabička zápalů. Zbylo by ještě několik lžic různých solí. Všechny "suroviny" obsažené v lidském těle mají hodnotu jen pár desítek korun.

Takhle však člověka hodnotit nemůžeme. Hodnota člověka není v tom, z jakých se skládá prvků. To v Americe, píše se v jednom článku, počítali jinak. Nepopírají, že člověk má vyšší hodnotu. Ta se prý určuje jeho pracovní schopností. Pro potřeby pojišťoven určili, že mladý muž ve věku 18 let má cenu 29 600 dolarů. Ve věku 30 let stoupne jeho cena na 31 000 dolarů. Pak jeho hodnota klesá a v 70 letech je prý ceněn na 560 dolarů.

Je to však uspokojivá odpověď na otázku, jaká je hodnota člověka a co je vlastně člověk? Všimněme si, co říká o člověku bible. Je zajímavé, že se v ní nemluví o člověku všeobecně jako o samostatném předmětu. Bible mluví o člověku vždy v souvislosti s Bohem. Když biblický pisatel přemýšlí o člověku, ptá se přímo Boha:

"Hospodine, co je člověk, že na něho pamatuješ a syn člověka, že se ho ujímáš? Svěřuješ mu vládu nad dílem svých rukou..." (Ž 8,5-7) Tady je odpověď: Člověk je stvořen Bohem. Od svého Stvořitele obdržel inteligenci. Dostal svobodnou vůli, která mu umožňuje rozhodovat se mezi dobrem a zlem. Člověka musíme tedy v první řadě hodnotit podle jeho mravních a duchovních kvalit, ne podle prvků v jeho těle nebo množství vykonané práce jako nějakého robota. Bible hodnotí člověka podle jeho vztahu k Bohu. Tento vztah se však netýká pouze naší vnitřní zkušenosti. Bůh si přeje, abychom jeho vůli ztělesnili konkrétně ve svém životě, ve své práci i ve vztahu k druhým. Člověk se může rozhodnout jít cestou, na jejímž konci je život, radost, pravda. Může si však zvolit i cestu bolesti, zklamání, smrti.

Žel, člověk si ze svobodné vůle volí převážně právě to zlé. Mladí lidé často ztrácejí smysl života, protože na nejzákladnější otázky lidského bytí si neumějí dát odpověď. Neznají řešení otázek: Proč jsem zde? Co mne čeká? Jaký je smysl mého života?, a proto ze své bezradnosti hledají únik v drogách, alkoholu nebo sexu.

Bible říká, že najít smysl života znamená opustit starý způsob života, zanechat to, co je zlé, a stát se novým stvořením. Člověk to sám nedokáže. Snad může mít dobrou vůli, ale uskutečnit se mu to obvykle nedaří. Co má dělat?

Z lidí to opravdu nedokáže nikdo, protože člověk nemá v sobě dost sil, aby se změnil. Působí na něj nejen síly dobra, ale i zla. Následky zla a jeho působení vidíme všude kolem sebe. A přece je možné tento stav napravit. Řešením je Ježíš Kristus. Proto přišel na tento svět, aby nám dal sílu k novému životu a ukázal nám, jak máme žít.

Kristus za člověka zemřel – zaplatil za něj svou krví. Cena člověka je tedy velmi vysoká. Nerovná se ceně minerálů, které obsahuje naše tělesná schránka, nerovná se ceně jeho vykonané práce. Jeho cena je větší než poklady tohoto světa. Cena člověka se hodnotí krví Ježíše Krista.

Ptáme se znovu: Co je člověk? Je Božím stvořením určeným šířit kolem sebe lásku a žít z víry v Ježíše Krista šťastný život již zde a pro věru v něj mít i život věčný. To je jeho největší hodnota. □

CO JE člověk?

JAK SE NA ČLOVĚKA DÍVAL

Ježíš

Nevíme, jakou barvu očí měl Ježíš. Ale určitě měl moudrý a laskavý pohled, protože byl moudrý a laskavý. Poznáváme to z jeho slov a jeho činů. Vypovídají rovněž o tom, jak se Ježíš díval na člověka.

To, jak se na člověka díváme, zač ho považujeme – to samozřejmě rozhoduje o tom, jak s druhými jednáme. Je člověk ve své podstatě ovce, nebo vlk? Anděl, nebo ďábel?

Všichni velcí diktátoři, ať již to byl Stalin, Hitler nebo jim podobní, viděli v lidech ovce – stádo, které je nutno vést, za které je třeba se rozhodovat – určit, co je pro člověka dobré a co mu škodí. Z přesvědčení, že jsou lidé nevědomé ovce, které je nutno do ráje nahnat třeba klackem, vyrostly ty nejhorší zločiny proti lidskosti. Byly páchany na lidech jménem lidu.

Druzí zase říkají: "Copak to dělali Hitler nebo Stalin sami? Ne, za pomoci mnoha dalších lidí." A již Hobbes napsal: "Homo homini lupus..." Člověk je člověku vlkem. Nic dobrého od něj nelze očekávat. Každou příležitost využije pro sebe.

Jiní však poukazují na to, že naděje člověka má zase jen lidskou tvář. Podívejte se, co člověk dokáže pro druhého udělat. Takový Albert Schweitzer nebo matka Tereza! Lidé jsou v podstatě dobří a vhodnou výchovou a usměrňením nakonec to dobré v člověku převládne a lidé si vytvoří na zemi ráj...

Tuto myšlenku měl jako základ své filozofie idealistický nacionalismus. Je zajímavé, jak v teorii měli socialisté absolutní důvěru v možnosti člověka, avšak v praxi podezíravou nedůvěru. Zakladatel sovětské bezpečnost-

ní složky Čeky F. Dzeržinskij razil známé heslo: "Důvěřuj, ale prověřuj!" Proto se neustále volalo po bdělosti vůči třídnímu nepříteli, kterého je nutné odhalit a zneškodnit.

Každý může přijmout určitý pohled na člověka. Je to závislé na povaze člověka a také na životních zážitcích s lidmi. Ať již přijímáme kterýkoli z těchto naznačených pohledů, je to pohled falešný a způsobí nakonec utrpení, zklamání v lidech nebo cynismus. Vede k beznaději nad člověkem vůbec a končí ve výrocích typu: "Čím více poznávám lidi, tím víc si vážím svého psa..." "Může se člověk změnit? – Může, ale k horšímu..."

Stojí zde však Ježíš, dívá se na člověka a vidí až do jeho srdce. Nikdo nikdy tak tvrdě a radikálně nedemaskoval člověka jako Ježíš, když prohlásil: "Ze srdce lidského pocházejí zlá myšlenka, vražda, smilstvo, loupež..." (Mat 15,19) To všechno je v člověku a může se to v určité pro to vhodné příležitosti objevit. Čili – ne, že příležitost udělá zloděje z člověka, ona jen ukáže, že člověk je zloděj.

Erich Fromm, americký sociolog, napsal: "Hlavním nebezpečím pro lidstvo je obyčejný člověk s neobyčejnou mocí." Proto se lidská společnost musí bránit a vytvářet takové mechanismy řízení společnosti, které by zabránily možnosti zneužití moci – ať už lidmi nebo prostředky. Je nutné zabránit vzniku monopolu na cokoli, i na pravdu. Ti, kteří by se spoléhali na nějakou přirozenou dobrotu lidského srdce, by byli trpce zklamáni.

Ježíš znal lidské srdce víc než kdokoli jiný, a přece byl plný optimismu. Věděl, že člověk není dobrý, a přece přišel právě pro takového člověka zemřít. Ne pro anděly. "Nemocní potřebují lékaře, ne zdraví." Věděl, že člověk může být změněn v něco jiného, než je. Neviděl člověka takového, jaký je, ale takového, jakým se může stát.

Ze všech definicí, které byly kdy o člověku vyslo-

ny, se mi zdá nejvýstižnější tato: "Člověk, to je to, co ještě není..." Ještě to, kým má být, neví, ale může se tím stát, když se poddá pod vliv působení nebeského Mistra. Moje a tvoje naděje nemusí být, díky Bohu, založena na tom, co udělají nebo neudělají lidé. Ježíš nám nabídl naději na nový život, a ta naděje je založena na tom, co udělal On.

Lidé mohou zklamat, ale apoštol Pavel volá: "Zdali nevěra jejich vyprázdnila Boží věrnost? Naprosto ne. Bůh je pravdivý, člověk je lhář." (Řím 3,3-4)

Ježíš se také díval na lidi jako na ovce. Viděl zástupy jako bloudící ovce nemající pastýře. Ale Ježíš udělal pravý opak toho, co dělali ti, kteří jako řezníci hnali ovce na porážku pro své cíle. Ježíš sám sebe vydal a zemřel za ovce. "Dobrý pastýř pokládá svůj život za ovce. A ovce mé hlas můj slyší a následují mne." (Jan 10,11)

Ježíšův pohled na člověka nás zbavuje iluzí o člověku, o nás samotných, ale to, co pro člověka udělal, nás vysvobozuje z beznaděje a zoufalství nad člověkem, nad sebou samým. □

ČLOVĚK

zázračná bytost

Tělo člověka je úžasné tajemství. Dá se přirovnat k obrovskému městu, ve kterém žije 300 miliard obyvatel a každý z nich je pověřen určitým úkolem k fungování nekonečně složitého organismu. Tito "občané" jsou tak malí, že v jedné nepatrné kapičce krve jich žije 5 miliard.

Živým jednotkám, jež tvoří tělo člověka, říkáme buňky. Každá z nich je naplněna zázračnou, pozoruhodnou substancí – cytoplasmou. V ní jsou nepatrně malé prostory naplněné molekulami vody, bílkovinami, solemi a cukry. Každá je obalena buněčnou membránou, která je pro některé látky propustná a pro jiné nepropustná. Největším ze všech zázraků je buněčné jádro. Je to centrum života. O jeho obsahu, chromozomech, bylo již napsáno mnoho knih. Každý živočišný druh má svůj určitý počet chromozómů. V každé lidské buňce je jich (kromě pohlavních) 46. Odhaduje se, že v chromozomech je vždy asi po 800 miliónech genů, které obsahují celý stavební program těla. Takže první zárodečná buňka po oplodnění obsahuje již přesné informace o budoucím člověku. Okamžitě po oplodnění začíná geniální stavba, předem přesně naprogramovaná. Nejprve se buňka rozmnoží dělením, tzn. že vytvoří přesně svou kopii. Vzniklé dvě buňky se dále rozdělí na čtyři a tak to jde dále, až se vytvoří jistý počet stejných buněk. Potom se začnou buňky specializovat. Některé jsou jako "ředitelé", jiné jako "dělníci", kteří vykonávají velmi přesně svou práci. Začíná zázračná stavba lidského těla. V prvních několika týdnech se "inženýři – pumpaři" zabývají tím, že konstruují srdce, jež pak začne pracovat a pumpovat teku-

tinu. Ve stejné době pokládají "instalatéři" všechny možné roury v délce tisíců kilometrů, rozvádějící krev ze srdce po celém těle. Dále konstruují "stavitele kostí" svá lešení. Sbírají vápník a fosfor ve správném množství pro stavbu kostry. "Elektrikáři" se zabývají tím, že pokládají v celém těle kabely, jež později mají sloužit jako citlivý systém v předávání informací. Těch kabelů je třeba asi 25 miliard. Umíte si představit takový computer? Dále jsou zde endokrinní žlázy, nejzázračnější ze všech buněčných tkání. Ty začnou produkovat hormony, "poslíčky", kteří jsou posíláni do všech částí tohoto zázračného těla. Svaly, budoucí "motory", jež mají později produkovat sílu, jsou v dalším období sestavovány dohromady a spojovány se všemi kostmi. Pak přicházejí "technici" z optického a zvukového oddělení. První z nich začínají hned se stavbou nejzázračnější kamery světa – oka. Stavějí rohovku, čočku a nepatrný sval kolem čočky, sítnici a konečně zrakový nerv. K ochraně oka je ještě postaveno víčko. Jeho vnitřní strana je potažena jemnou kůžičkou, spojivkou. Venku je umístěna malá "fontánka", kterou je citlivé oko stále umýváno a udržováno v čistotě. A tak zázračná stavba roste den ode dne a za pouhých 9 měsíců se narodí novorozeně.

To Bůh koná své dílo. Dovedeme si představit ten zázrak? Odehrává se zde úžasný proces.

Podívejme se ještě na tajemství růstu. Jak se z dítěte stává dospělý člověk? Jak roste? Nikdo to neví. Ale dny ubíhají – a dítě roste a roste. Jeho hlava, srdce, paže, nohy atd. narůstají do správné velikosti a pak se najednou růst

zastaví. Kdo jim říká, kdy mají přestat s růstem? Je to opět tajemství zázračného stvoření.

Dalším tajemstvím je proces proměny a obnovování. Každou minutu v průběhu celého života dochází nepřetržitě k nové obnově celého těla. Každou vteřinu v lidském těle odumírá 50 miliard buněk a stejný počet vzniká, přičemž si předávají dědičné informace. Proces proměny probíhá nepřetržitě bez našeho vědomí. Je to prostě úžasné, velkolepé a nevysvětlitelné. Rovněž krevní buňky se nepřetržitě vyměňují. Staré a málo odolné v počtu asi 72 miliard za minutu umírají a jsou nahrazeny novými. V červených krvinkách – erytrocytech, je přítomno červené barvivo – hemoglobin. Je to bílkovina, která má obrovskou schopnost přijímat kyslík, asi čtyřnásobek své váhy – a přepravovat jej k jednotlivým buňkám v celém těle, které jej nutně potřebují. Jediná molekula hemoglobinu je složena ze 758 atomů uhlíku, 1203 atomů vodíku, 195 atomů dusíku, 3 atomů síry, 1 atomu železa a 218 atomů kyslíku, tj. celkem 2378 atomů. V jedné buňce je však 300 miliard takových molekul. Tzn. že za každou minutu vzniká v těle 72 miliard nových erytrocytů a pro každou krevní buňku je třeba 300 miliard molekul hemoglobinu. To tedy znamená, že každou vteřinu musí tělo vyrobit 360 miliard molekul hemoglobinu. Neuvěřitelné a nenapodobitelné. Malá, ale výkonná "továrna" to dělá dnem i nocí, klidně, nenápadně, bez továrních komínů a člověk to nevnímá, nic při tom nepozoruje. Kde se tato "továrna" v lidském těle nalézá? Tak jako se bankovní trezory umísťují hluboko ve

sklepě banky, tak Bůh umístil tuto "továrnu" v nejbezpečnějších částech lidské kostry, hluboko v nitru kostní dřeně. Tam se rodí buňky a přesně počítají jednotlivé atomy prvků do správného poměru. Jak zázračný proces!

V lidském těle existují ještě jiné malé "chemické továrny", které produkují látky, o nichž si lidé nedovedou udělat jasnou představu. Jsou tak jemné, tak složité a nevyzpytatelné, že o nich toho stále ještě mnoho nevíme. Ví snad někdo přesně, jak působí v těle enzymy? Ví se jen, že v organismu je jich asi 3000 různých druhů, že jsou to bílkoviny, které katalyzují složité chemické přeměny, např. mění škroby v cukry, a při tom se samy nezmění. Jen Stvořitel ví přesně, jak to funguje.

Kdo ví dokonale, jak pracuje endokrinní systém, při kterém se vylučují specifické hormony, které koordinují tělesné aktivity? Jak pracují nadledvinky, jak vytvářejí složité hormony adrenalin a noradrenalin? Či jak je udělán sval a jak se pohybuje? Ví se, že existuje 15 různých chemických reakcí při funkci svalů, přičemž roli hrají rovněž enzymy. Na konci se uvolňuje energie. Ale jak? Nikdo to přesně neví. Přes všechno bádání, které bylo vykonáno, a vede nás k úžasu nad dokonalým dílem Stvořitele, víme toho stále ještě málo. A co teprve tajemství lidského mozku, rozumu, paměti? Je to prostě úžasné, nádherné, nevyzpytatelné Boží dílo plné zázraků!

Dokážeme si alespoň trochu uvědomit, co to vlastně znamená, že žijeme a jak originální je každý člověk? Neměli bychom se začít dívat na sebe i na druhé poněkud jinýma očima? □

Věci může hodnotit jen znalec, který má o nich patřičné vědomosti. Člověka může hodnotit jen Ten, kdo ho stvořil – Bůh.

O poslání a hodnotě člověka říká Písmo: "Jen maličko jsi ho omezil, že není roven Bohu, korunuješ ho slávou a důstojností. Svěřuješ mu vládu nad dílem svých rukou, všechno pod nohy mu kladeš: všechno brav a skot a také polní zvířata a ptactvo nebeské a mořské ryby." (Ž 8,6-9) Bůh stvořil člověka k svému vlastnímu obrazu. Dal mu rozum a svobodnou vůli, takže se mohl svobodně rozhodovat. Dal mu napřímenou postavu, aby se mohl dívat v chůzi vzhůru, ne jako zvířátko, která hledí k zemi. Může pozorovat nebe a hvězdy a obdivovat Boží dílo.

Člověk je pánem nad nižšími tvory. Nad ostatní tvorstvo vyniká svou článkovanou řečí, již může vyjadřovat své myšlenky a city. Řečí ovlivňuje své bližní i nižší tvory, řečí se může obracet k svému Tvůrci. Boha oslavuje i zpěvem. Má dar tvořit jako sochař, malíř, stavitel, hudebník. Básnictvím povznáší ducha svého i bližních.

Navíc my lidé se smíme pokládat za Boží děti, protože Bůh se nestydí nazývat se naším Otcem. Stvořil nás, abychom byli šťastní a žili věčně, věčně poznávali krásy a po všech stránkách se rozvíjeli. – Žel, dnešní tvorstvo neodpovídá tomuto vznešenému obrazu.

Prorok Izaiáš namaloval jiný obraz člověka, vlastně celého národa. Hodnocení je velmi negativní: "Ach, pronárodě hříšný, lidé obůženi vinou!... Hlava je celá chorá a celé srdce zemdlené. Od hlavy až k patě nic zdravého není. Samá modřina a jizva i čerstvá rána, nejsou vymačkány ani obvázány ani ošetřeny olejem." (Iz 1,4-6) Izrael je vlastní vinou zbitý a zdeptaný, bolavý od hlavy k patě, celé lidstvo je neošetřená

Jak Bůh hodnotí člověka

rána. Příčinou toho neutěšeného stavu je skutečnost, že jsme všichni bez výjimky přestoupili Boží přikázání.

Všichni jsme hříšníci. Naše bída vrcholí tím, že každý musí jednou zemřít. Apoštol Pavel volá za celé lidstvo:

Jak ubohý jsem to člověk! Kdo mě vysvobodí z tohoto těla smrti?" (Řím 7,24) Bůh však odpovídá otázkou i ujištěním: "Proč byste měli zemřít, dome izraelský? Vždyť já si nelibuji v smrti toho, kdo umírá!" (Ez 18,31.32)

Vystupme v myšlenkách na jednu horu, kde se nám rovněž naskytne smutný obraz. Na hoře Golgothě vidíme vztyčený kříž a na něm přibité tělo Krista. Nápis na tabulce nad jeho hlavou hlásá: Ježíš Nazaretský, král židovský. Pohleďte od jeho nohou až k hlavě! Nohy jsou probodány hřebíky a krvácejí. Jeho ruce jsou přibity na kříž.

Co tedy učinil Bůh, aby nám lidem navrátil hodnotu, kterou jsme ztratili? Bůh tak miloval člověka, že pro jeho záchranu poslal na svět Ježíše Krista. Ten se stal člověkem – "Synem člověka", aby nás skrze svou smrt vykoupil z trestu za hříchy, ze smrti. Zemřel za nás, abychom mohli věčně žít. Žalmista volá: "Co je syn člověka, že jej navštívuješ?" (Ž 8,5) Bůh navštívil zubožené lidstvo a zaplatil za naše hříchy. Svým svatým životem a učením nám ukázal, jak máme žít v tomto slzavém údolí a jak věřit. Zde nejlépe vidíme, jak vysoce Bůh hodnotí člověka.

Když římský prokurátor Pilát viděl před sebou rozestřaný lid, když pozoroval zločince Barabáše a naproti němu nevinnou tvář Ježíše Nazaretského, zvolal: "Ecce, homo! – Ejhle člověk!" V tomto nevinném Spasiteli vidíme vzor člověka se všemi jeho hodnotami. Kdo v něj věří a žije podle jeho příkladu, ten svůj život rozhodně prohloubí a obohatí, předně o duchovní hodnoty. Nemusí se bát smrti, protože v den příchodu Krále králů a Pána pánů bude vzkříšen k věčnému životu. Ježíš Kristus prohlašuje slavnostně: "Neboj se, já jsem první i poslední – a hle, živ jsem na věky věků. Mám klíče smrti i hrobu!" (Zjev 1,17.18)

KRIZE LIDSTVA ZNAMENÁ *Homo consumens, homo mechanicus?* *Krize člověka*

V různých analýzách moderního světa se hodně hovoří o tom, že se ocitáme v krizi. Že je tomu tak, přesvědčujeme se z každodenních zpráv o událostech ve světě i doma. Jsou to

tit k počátku lidstva, kdy byly pro člověka dány jednou provždy platné směrnice?

Takovým základem, ze kterého svým způsobem vycházejí všechny lidské civi-

světe nevládne jen ten, kdo je charakterní osobností, ale často i ten, kdo je zámožný. Protože zbožňujeme věci, jsme někdy ochotni i sami sebe přeměnit ve "zboží" a

zabývají hrou na zabíjení, smrtelným vzrušením, zprávami o zkáze, sadismu a brutalitě. (I na poslední válku v Perském zálivu jsme se dívali jako na hru a klidně jsme opěvovali vítězství vojenského umu a techniky, aniž bychom zvlášť mysleli na ty mrtvé a trpící.) Záliba ve všem mechanickém (elektrotechnickém) je tak velká, že téměř čekáme na nějaký správný knoflík, který stiskneme a přinese nám rovněž štěstí, lásku a rozkoš.

Tak žijeme, protože tak vykládáme člověka. Opouštíme jakýkoliv hlubší duchovní program. Stáváme se materiálně sobectví a to ochromuje nejen nás samotné, ale také vzájemné spoluzítí s jinými. V sobectví je třeba hledat pramen všeobecného rozpadu manželství, rodiny, ale také národní nesnášenlivosti.

Co nám pomůže dostat se z toho neblahého stavu ven? Vraťme se k biblickému jádru učení o člověku. Člověk není jen tělo, fungující hmota, a proto není živ jen samotným "chlebem". Na rozdíl od zvířat máme také cit a především rozum, svědomí, vůli, a to by mělo být u člověka rozhodující. Nežijeme přece proto, abychom jedli, pili a něco vlastnili, ale jíme, pijeme a také něco vlastníme, abychom mohli žít jako lidé. A tu se neobejdeme bez duchovních směrnic, které musí mít v našem životě vůdčí roli. Ducha však neposílíme shromažďováním věcí ani ho nepozvedneme kulturou nízké úrovně. Sobeckého ducha může změnit pouze duch obětavosti a lásky. Hříšného člověka může pozvednout pouze spravedlivý Bůh. Prázdný život může naplnit pouze živá zkušenost opravdového přátelství, také spravedlnosti a krásy.

Aby se v dítěti rozvinula láska k plnému životu, je pro ně nejdůležitější, aby bylo uprostřed těch, kteří život milují. Proto bible vykládá smysl lidského života jako odraz Božího obrazu. Ale jak je možné odrážet Boží dokonalost, když se od něj vzdalujeme? □

krize politické, hospodářské, ekologické, morální... a dokonce i náboženské. Co to znamená? Neznačí to, že právě my, lidé, jsme se ocitli v krizi? Jsme si vůbec jisti, co znamená být člověkem a žít plně jako člověk?

Když v minulém století hledal Karel Marx východisko z podobných krizí, napsal: "Filozofové svět až dosud vykládali, jde však o to ho změnit." Věta určitě nic neztratila na své naléhavosti. Jenže, jak upozornil filozof Vítězslav Gardavský, problém se posunul: "Ten překotně změněný svět musí být znovu vyložen, nemá-li zajít." Jak ho tedy vyložíme? To, co se dříve pokládalo za dobré, dnes se hodnotí jako nedobré nebo přinejmenším jako zastaralé.

Téměř každá politická strana, hnutí, ideologie, národ i náboženství si myslí, že právě to jeho řešení je správné. Můžeme si však dovolit nechat se unášet stále novými projekty pro lidský život? Neměli bychom se spíše vrá-

lizace, je biblická zpráva o stvoření. Nabízí nám ty nejoriginálnější pravdy o člověku a jeho životě. To, co bych chtěl podtrhnout, je, že člověk byl stvořen jako tělo, které bylo oživeno duchem. Ve svém životě má obě tyto funkce sjednotit.

Že jsme tělesní, že potřebujeme jíst a pít, oblékat se a podobně, to všichni dobře víme. O zdraví našeho těla se stará medicína. Víme však také o svých duchovních potřebách? Nevede nás snad současná doba spíše k uspokojování tělesných potřeb a tužeb na úkor vnitřních hodnot člověka a jeho života?

Abychom si usnadnili práci, navrhujeme nové stroje a automaty. Pro pohodlnější život si obstaráváme stále více věcí. K tomu samozřejmě potřebujeme peníze, a proto toužíme po stále větším zisku. Moderní člověk však nechce vlastnit proto, aby žil, ale především proto, aby užíval. Touha po zisku pramení i z touhy po moci. Ve

vyměnit se za jiné zboží.

Peníze se staly prostředníkem v mezilidských vztazích. V mnoha případech se peníze staly nejpevnějším poutem mezi lidmi, ne láska nebo vzájemná úcta. I dětem nabízíme raději drahé hračky než čas a rodičovskou lásku. Amerického psychologa a sociologa Ericha Fromma vedly všechny podobné skutečnosti k tomu, že označil moderního člověka "homo consumens".

Fromm ve své analýze moderní společnosti označuje člověka také "homo mechanicus". Má pravdu? Jen přemýšlejme dál. Není snad pravda, že se více zajímáme o manipulaci se stroji než o odpovědnost za život? Teoretik futurismu Marinetti už roku 1909 nastínil budoucnost člověka tak, že bude opěvovat sílu, energičnost, odvahu, krásu rychlosti (proto také sport), boj, válku a masová hnutí. Naši tělesnost a požívačnost posilujeme sledováním filmů, comics, novin a časopisů, které se

HÁDEJ, CO JE TO?

Opice, nebo člověk?

Rychle, vteřiny nám běží, co je to? Televizní moderátor pobízí soutěžícího a ukazuje mu na podivný předmět. Soutěžící úporně přemýšlí. "No, co by to mohlo být a k čemu to sloužilo?" "Hm... to je, je to – nějaký svérák nebo co..." "Ne. Je to hoblík, který používali koláři na výrobu loukotí. Neuhaďte jste, snad příště."

Toto je názorný příklad špatného závěru z pozorované skutečnosti. Jeden z takových špatných závěrů je historie, jak se hledal nějaký ten opičí přede-

brzy po vydání knihy "O původu druhů" rozšířil Darwin tuto teorii i na člověka, a to v díle "O původu člověka". Darwin v něm tvrdí, že člověk se vyvinul pomalými změnami z nižšího primitivního zvířecího tvora podobného opicím. Od tohoto okamžiku nastal hon za kosterními zbytky přechodných druhů mezi člověkem a opicí.

Koncem sedmdesátých let minulého století proslulý německý anatom a antropolog Virchow řekl: "... jakmile se našla nějaká lebka, ihned se prohlašovalo, že jsou na ní patrné známky ještě primitivního nevyvinutého stavu. Věřili opičině. Staří obyvatelé jeskyň však žili v řádné společnosti a hlavy měli takové, že mnohý dnes žijící člověk by se mohl pokládat za šťastného, kdyby měl podobnou..."

Tam, kde chyběly důkazy, nastupovala fantazie. Proslulý apoštol evoluce Ernst Haeckel nečrtl za svým pracovním stolem tzv. "strom života". Zde uvedl jméno tvora, který měl být dvacátým prvním článkem mezi lidopoi a člověkem. Nazval ho "Pithecanthropus erectus", což znamená "opočlověk vzpřímený". Samozřejmě, že ho nikdo nikdy neviděl, o jeho existenci nesvědčily ani žádné kosterní pozůstatky. Však za to také Haeckel sklízel od vědců bouři kritiky a byl nazýván "opičím profesorem".

Učením evoluce se zabýval i mladý holandský lékař Eugene Dubois. Ten se rozhodl, že pozůstatky tohoto Haeckelova pithecanthropa najde. Vypravil se jako vojenský lékař holandské koloniální armády do Indonésie, aby tam mohl ve volných chvílích hledat opičí předky člověka. Nejdříve kopal na Sumatře – bez výsledku. Pak se přemístil na Jávu. Zde u řeky Solo nachází r. 1890 kousek čelisti s jedním zubem. V létě roku 1891 narazil v říč-

ním nánosu na malý zub – horní stoličku. Na základě tohoto více než skromného nálezů nechává rozkopat metr po metru vysoký břeh řeky Solo. Po měsíci práce asi tři metry od místa, kde našel horní stoličku podobnou opičí, dělníci našli kousek lebeční klenby – opět podobné opičí. Za pomoci domorodých dělníků kope dál, až po mnoha měsících v srpnu 1892 ve vzdálenosti asi 15 metrů od místa předchozích nálezů našel levou stehenní kost. Dubois věděl, že taková stehenní kost mohla patřit jen tvoru, který chodil vzpřímeně. A to je výsada lidská. Vyspal tedy do pytlíku kousek čelisti, 1 zub, malou část opičí lebeční klenby –

k tomu přidal onu stehenní kost – a hádejte, co to je? No – co je to? – "No přece pithecanthropus", odpověděl se zářícím obličejem Dubois. "To je ten mezičlánek, o kterém psal Haeckel."

Zda toto tvrzení někdo přijme nebo ne, to není záslužné na žádné vědě, ale na tom, čemu člověk chce věřit. Co se vědy týká, připomeňme si slova Virchowa: "To není věda, ale fantazie. A kdyby jenom fantazie. Jsou zde i podvody! V roce 1915 ve šterkovně městečka Piltownu, ležícího v Jižní Anglii, našel amatér paleontolog, advokát Dawson, části lebky a spodní čelisti – zjevně opičí. Na místo tohoto nálezů se dostavili tak vážení a proslulí vědci, jako byl paleontolog britského muzea A. Smith – Woodward a později světově

proslulý paleontolog a filosof Teilhard de Chardin. Když úlomky sestavili dohromady a nález zveřejnili, celý vědecký svět užasl. Lebka tohoto "člověka z Piltownu" byla tvarem totožná s dnešním člověkem, ale čelist byla jasně opičího tvaru. První Evropan byl na světě. Nazvali ho "euanthropus dawson". Hlasy vědců, kteří tvrdili, že úlomky se nedají zcela bezpečně složit, zanikly v hluku sebevědomé "evoluční vědy".

Blížila se však hodina pravdy. První její vteřina uhořela již v r. 1892, kdy jeden francouzský mineralog upozornil, že pravěké kosti obsahují fluor, a to tím více, čím jsou starší. Druhá v okamžiku, když se o této staré vědecké práci v době 2. světové války dověděl geolog a antropolog Kenneth Page Oakley. Na kousek papíru si poznamenal: "Čím starší kost, tím více fluoru – zajímavé."

Skončila válka a Oakley našel ten lístek s poznámkou. Řekl si, kolik asi fluoru musí obsahovat ta lebka z Piltownu; podle jejího určeného stáří nejméně dvě procenta. A tak se dal do práce. Výsledek byl šokující. Obsahovala jen jednu desetinu procenta. Zkoušel ještě čelist – další otřes. Ta měla v sobě jen tři setiny procenta fluoru. Jak je to možné? Jedině tak, že by nepatřily k sobě.

Oakley se svým pomocníkem pečlivě celou lebku prohlédli pomocí silné binokulární lupy. Provedli chemické zkoušky. Hodina pravdy udeřila. Bylo dokázáno, že hlava údajného milióny let starého euanthropa je složena ze dvou částí. Z několik století staré mozkovny, která patří skutečně člověku, a jen několik let staré normální opičí čelisti, namáčené v chemickém roztoku, aby dostala patinu stáří. Zuby v opičí čelisti byly uměle obroušeny, aby vypadaly jako opořebované tvrdou potravou.

V listopadu 1953 bulletin Britského muzea uveřejnil důvodový materiál, který dokázal, že až dosud vážený muzejní exponát je rafinovaným padělkem. Skandál dorazil až do dolní sněmovny,

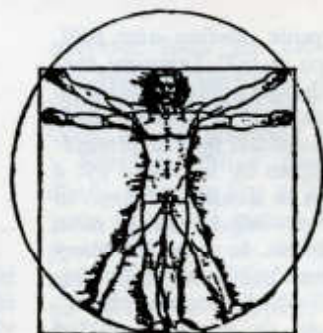
kde rozhořčení poslanci tvrdili, že kdyby se od počátku dbalo námitky vznášených proti pravosti lebky z Piltownu a podrobila se ihned vědecké zkoušce, nemohlo se stát, aby byla veřejnost i věda čtyřicet let klamána. Nelze jinak, než jim dát za pravdu.

Protože je zde falešné již východisko, dochází se také ke špatným závěrům. Dosud se totiž žádné hodnověrné pozůstatky nějakých přechodných druhů mezi opicí a člověkem nenašly a je zřejmé, že se také nenajdou. Ty skromné úlomky lebky, které nadšenci evoluce předkládají jako doklad pravdivosti jejich víry, patří vždy buď skutečným našim – lidským předkům, nebo naopak – jen opicím.

To, čím se člověk zásadně odlišuje od opic, není ani tak vnější vzhled. To, zda má nebo nemá ustupující bradu nebo mu vystupuje, zda má velké oči či nevýrazné nadočnicové oblouky, není tak důležité. Důležité je, že člověk vlastní rozum a řeč. To je Rubikon, který žádné zvíře nepřekročí. Stvořitel nám daroval mnohé schopnosti, které máme jen my lidé. Budeme si jich vážit a rozvíjet je podle jeho plánu, anebo jimi budeme nadále pohrdat a chápat je jako opičí dědictví?

Pokud někdo řekne: "Ano, dnes se to již neděje, ale kdysi se to stalo muselo, že opice promluvila a instinkty se změnil v rozumné myšlení," pak je to asi taková věda, jako když čteme v pohádce: "Dávno, když ještě písek tekla a voda se sypala..." □

ZDRAVÍ *a nemoc* ČLOVĚKA

Člověk dnešních dnů stojí tvář v tvář mnoha závažným problémům. V roce 1989 se jako jedno z výrazných hesel listopadového dění objevovalo volání po čistém vzduchu, čisté vodě, zdravějším životu. Zdrojem bylo alarmující poznání nepříznivého vývoje zdravotního stavu našich občanů. Vždyť jsme se dostali v Evropě na jedno z posledních míst, co se týká délky života a naopak na přední místa v úmrtnosti na kardiovaskulární choroby a nádorová onemocnění.

O zdraví však hovoříme i jinak poměrně často – nejvíce u příležitosti různých svátků a narozenin, kdy si přejeme pevné zdraví. Prakticky tím myslíme hlavně zdraví tělesné, abychom netrpěli tělesnou nemocí. Světová zdravotnická organizace (WHO) však chápe zdraví podstatně širěji. Definuje ho jako "stav úplné fyzické, sociální a duševní pohody, ne pouze nepřítomnost nemoci". Stejně tak v Oxfordském slovníku čteme, že zdraví je "celost po stránce fyzické, duševní i duchovní".

Zamysleme se krátce nad tím, jak k otázce zdraví a nemoci přistupuje bible a v čem nám mohou její rady pomoci.

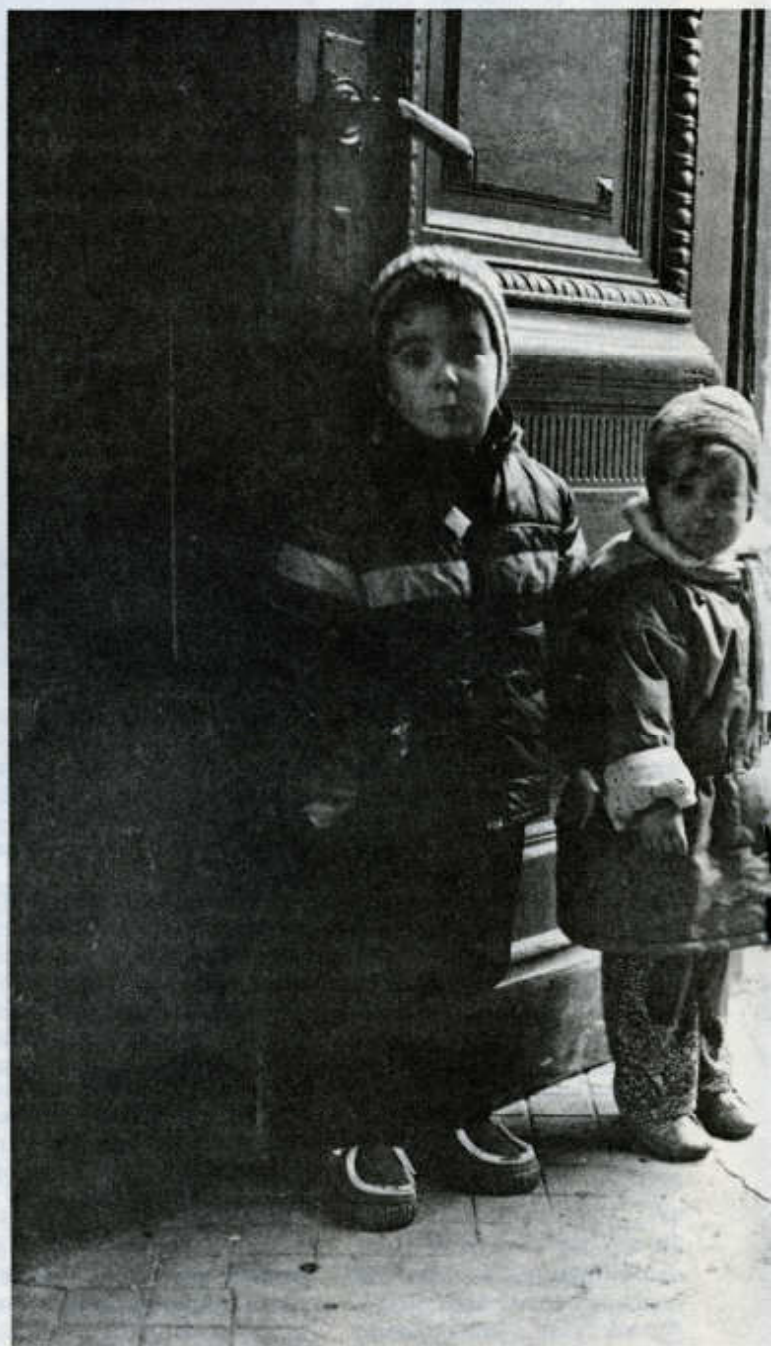
Prvním klíčovým bodem je otázka, jak bible vidí člověka: "I vytvořil Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem." (1 Moj 2,7) Bůh stvořil člověka ke svému obrazu (1 Moj 1,27). Bůh ovšem není pouze jeho stvořitelem, ale také jeho udržovatelem: "...vždyť je to on sám, který dává všemu život, dech i všechno ostatní... Neboť v něm žijeme, pohybujeme se, jsme..." (Sk 17,25.28) Z toho vyplývá, že svůj život a zdraví máme přijímat jako dar, jako

něco, na čem nemáme my sami zásluhu.

Biblická zvěst představuje Boha jako toho, kterému jde o člověka v jeho celosti: "Sám Bůh pokoje nechť vás cele posvětlí a zachová vašeho ducha, duši i tělo bez úrazu a poskvrny do příchodu našeho Pána Ježíše Krista." (1 Tes 5,23) Člověk se tedy neskládá z vyšších a nižších či dokonce protikladných složek (tělo a duše), ale byl stvořen jako nedělitelný celek – jako "živý tvor". V lidské historii můžeme vysledovat různé postoje k této otázce. Od postoje zdůrazňující stránku tělesnou, až po postoje považující tělo za něco méněcenného, na čem vůbec nezáleží. Takový názor převládal prakticky po celou dobu existence křesťanské církve a setkáváme se s ním dodnes. Je však zřejmé, že oba postoje jsou falešnými extrémami a své kořeny namají v bibli, ale v pohanském prostředí.

Dále bychom si měli všimnout původních hebrejských či řeckých slov, která v bibli překládáme termínem "zdraví". Ve Starém zákoně je to např. hebrejské slovo "šáalom", které znamená neporušenost, pokoj, celost, ale také zdraví i uzdravení. Rovněž v Novém zákoně lze řecké slovo "sózēin" překládat jako zachránit, spasit, ale i jako uzdravit. Už z toho vyplývá, že Bohu jde o celého člověka, nikoli jen o jeho duši či ducha, ale také ne jen o tělo. Zároveň vidíme, že biblickí autoři neuvažují o zdraví pouze z hlediska přírodovědného, ale vždy z hlediska duchovního.

Již jsme si řekli, že zdraví stejně jako život dostáváme z Boží milosti. Skutečnost, že člověk si sám své zdraví nevybírá, je obecně lidmi přijímána, proto nemusí být člověk ani

křesťanem. Otázka je, co však s tím darem uděláme. Bible nás učí, že člověk má o Boží dary pečovat, rozvíjet je. To, co lidé obecně přijímají například v oblasti nadání, jako by neplatilo v oblasti zdraví. A přitom péče o zdraví je stejně důležitá jako ostatní oblasti našeho života. Bible sice není knihou zdravotní, přesto však v ní můžeme nalézt některé obecné zásady.

Bible nás nejprve vede k respektování Božích, můžeme říci duchovních příkazů. Např.: "Budete sloužit Hospodinu, svému Bohu a on požehná tvému chlebu a tvé vodě. Vzdálím od tebe nemoc, ve tvé zemi nebude ženy, která by potratila nebo která by byla neplodná; obdařím tě plností

let." (2 Moj 23,25,26) Všimněme si, že těmto Božím zaslíbením nepředchází požadavky zdravotní, ale čistě duchovní, v tomto případě dokonce Desatero.

Dále zde můžeme najít zásady, svým charakterem třeba rituální, které dostali Židé před více než třemi tisíci lety, a které mají i dnes zdravotní význam. Je to řada "hygienicko-epidemiologických" zásad, které bránily vzniku přenosných nemocí. Patří mezi ně například principy chování těch, kteří se dotýkali mrtvých (4 Moj 19). Kolik lidských životů stálo ještě v minulém století porušování této zásady, když lékaři, kteří pitvali mrtvé, pak bez patřičné očisty přecházeli např. na porodnici, kde vyšetřovali rodičky. Mohli bychom sem zařadit i obřizku mužů. Tento čistě náboženský úkon má mimo jiné za následek i to, že židovské ženy trpí podstatně méně často rakovinou děložního čípku než ženy ostatních národů.

Je zajímavé, že rad vyloženě "zdravotních" najdeme v bibli relativně málo. Snad sem můžeme přiřadit varování před vlivem alkoholu (Př 23, 29-35). Důležité však je, že nacházíme texty, které nás vedou k určitému základu, na němž lze potom stavět. Čteme např.: "Ať tedy jíte či pijete či cokoli jiného děláte, všecko činite ke slávě Boží." (1 Kor 10,31) Na základě tohoto a dalších podobných textů vznikla v minulém století tzv. zdravotní reforma, která vede a učí lidi žít takovým životním stylem, aby jejich zdraví zůstalo co nejlépe zachováno. Pozitivní význam této reformy byl v posledních desetiletích jednoznačně prokázán moderním lékařským výzkumem (vždyť je například známo, že za vznik rakoviny může až ze 60% naše strava atd.).

To jsou jen některé z důvodů, proč věřím, že rozvoj zdravotní reformy se zrodil z popudu Božího Ducha. Bible nás však v této souvislosti vede k důležitému poznání: i když uděláme vše pro to, abychom byli zdraví, nemáme ho, stejně jako náš život, ve svých rukou. Vždy zůstaneme závislí na Hospodinu. Věk také v bibli nikde nečteme, že po dodržení těch či oněch zásad bude člověk automaticky zdravý nebo se automaticky dožije "spousty" let, ale je psáno "...vzdálím od tebe nemoc, ...obdařím tě plností let." Zdraví zůstane Bo-

žím darem, ale je na nás, abychom se o tento dar pečlivě starali.

Ještě jeden bod je třeba zdůraznit. Ačkoli si v běžném životě přejeme "hlavně to zdraví!", bible ukazuje, že je ještě důležitější dar než tělesné zdraví. Koneckonců je to i naše zkušenost. Jistě známe někoho, kdo není tělesně zcela zdravý, možná je dokonce vážně postižen, a přece jeho život je podstatně hlubší a plnější než život mnoha zcela tělesně zdravých lidí. Mnohdy se dokonce zdá, že jednou z příčin jeho hlubších prožitků je právě ta jeho nemoc. Jak je to tedy s nemocí?

Bible ukazuje již na prvních stranách, že kořenem nemoci, utrpení a smrti je lidský hřích, jinými slovy odklon od Boha (1 Moj 3). Boží vůlí samozřejmě je, abychom žili plnohodnotný život, byli tělesně zdraví. Na druhé straně je však z bible zřejmé, že nemoci jsou na naší porušené zemi a v našem porušeném lidství obecným údělem. Řada nemocí má svou biologickou podstatu v nerespektování přírodních či zdravotních zákonů. Ne nadarmo se řada z nich nazývá civilizačními chorobami (srdečně-cévní onemocnění, nervová onemocnění, nemoci páté atd.), a je důležité to nejen vědět, ale také se podle toho zařídit. Nicméně to úplné, dokonalé vyléčení je třeba hledat na úrovni prvotní příčiny veškerého zla – a to je hřích, který je třeba odstranit.

Problém těžké nemoci a utrpení patří mezi nejčastější zkoušky lidského života. Jestliže jsme řekli zkoušky, chceme tím naznačit, že jakkoli je toto vše nepatřičným jevem v Božím stvoření, může mít nemoc i pozitivní význam. Psychologové dnes hovoří o lidském životě jako o neustálém procesu zrání a v tomto smyslu často hovoří i o smrti a umírání také jako o stupni na cestě ke zralosti člověka. V tomto postoji se odráží pochopení, že v lidském životě vposledu nejde o úspěch či štěstí měřitelné nějakými vnějšími hodnotami, ale o to být člověkem v plném významu tohoto slova. Je zajímavé, že toto pojetí je v zásadě křesťanské. Vždyť o cíli života můžeme např. číst: "...a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti." (Ef 4,13) O Ježíši Kristu na jiném místě čteme: "Ačkoli to byl Boží Syn, naučil se poslušnosti z utrpení, jímž prošel, tak do-

sáhl dokonalosti..." (Žid 5,8,9) Na mnohé otázky spojené s nemocí však nelze jednoznačně jednou provždy odpovědět, a to proto, že každý člověk, jak nám to ukazuje bible, je jedinečný, neopakovatelný a záležitosti vždy na něm, jaké otázky si v takových těžkých situacích položí a kde na ně bude hledat odpověď. V bibli se problému utrpení a lidského vyrovnání se s ním věnuje celá kniha Jobova. Po řadě velmi palčivých otázek kniha končí poznáním Joba, kterému se nelze naučit z knih či od druhých, ale pouze dozráním ve vlastním životě: "Jen z doslechu jsem o tobě slyšel, teď jsem tě spatřil vlastním okem." (Job 42,5)

Křesťanův pohled na sebe sama a jeho výhled do budoucnosti tedy můžeme směle označit jako plný naděje. Směl totiž rozpoznat, že dárce nemoci vlastního života a zdraví není nikdo menší než Bůh sám. Rovněž má k dispozici řadu nejrůznějších rad, jak o ten vzácný dar pečovat. Ví však také, že cílem jeho života není jen udržovat svůj organismus v perfektním stavu, ale "dorůst ve zralého člověka". Zdraví a uzdravení proto chápe vždy jako nedílnou součást Boží milosti, pokoje, přestože je jasné, že dokonalost a "celost" bude možná až po Kristově druhém příchodu, kdy skončí zlo jako takové. Potká-li ho však na této zemi nemoc či utrpení, a tomu se vyhnout nemůže nikdo, má možnost tuto zkoušku prožít jako stupeň na cestě ke zralosti. Přitom smí vědět s apoštolem Pavlem, že "v tom všem slavně vítězíme mocí toho, který si nás zamiloval. Jsem si jist, že ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu." (Řím 8, 37-39) □

Několik slov

o pornografii!

Možná si kladete otázku, co nás v redakci vedlo k tomu, abychom se v křesťanském časopise zabývali právě tímto tématem. Pro křesťana je ta věc přece jasná. Pojem pochází z řeckého "porneia", což znamená "smilství" (prostituce, necudnost). Slovník vysvětluje, že pornografie je literární brak mravně pochybného obsahu, vypočítaný na ukojování primitivních pohlavních pudů a urážející zobrazování pohlavního života. Jsme si vědomi i toho, že psát o pornografii s sebou nese nebezpečí, že tím ji vlastně děláme reklamou. Jenže ať chceme nebo nechceme, pornografie je tu a stala se znamením doby moderní společnosti, i když oficiálně znevažována. Její morální odsouzení bychom však měli řádně zdůvodnit. Zlí jazykové sice mohou tvrdit, že ti, kteří pornografii odsuzují, dělají to ve skutečnosti ze závislosti, protože si tuto "rozkoš" nesmějí nebo nemohou dovolit. Ale chtěl bych ukázat, že taková výmluva je přece jen laciná.

Hned v počátku si řekněme, že biblický obraz člověka samozřejmě obsahuje také sexualitu. V bibli nikde nenajdeme nepřátelský postoj k lidskému tělu. Naopak. To, co bible odsuzuje, není sexualita, ale její zneužívání. Stvořitel nám daroval sexualitu, abychom svou osobní lásku k partnerovi mohli vyjádřit svou vlastní sexualitou. Pornografie je však pravým opakem. Jen se zkuste zamyslet nad následujícími body:

1. Pornografii lze charakterizovat jako "anonymní" sexualitu. Proč? Protože jí nejde o osobní poznání dvou partnerů, o jejich vzájemnou lásku, ale o vzrušení. To, co na pornografii tak silně stimuluje, není náš osobní pocit, vlastní sexualita, ale ta představená, vystupňovaná sexualita jiných lidí, kteří slouží jako model. Ten, kdo zná sexualitu pře-

devším ve spojení s pornografií, stává se postupně neschopný přiměřeně reagovat při skutečném prožitku své vlastní sexuality se svým partnerem. Tato cizí sexualita naší vlastní sexualitu potlačuje.

2. U konzumentů pornografie byly prokázány takové výraznější prvky, jako je náklonnost k násilí a sadomasochismu. Jestliže se někdo rozhodne uplatnit se svým partnerem vše, co pornografie představuje, degraduje ho. Člověk je tak znehodnocen téměř na kus masa, který musí uspokojit nároky pornografických produktů. Pro ženu to musí být

hrozný pocit, když si uvědomí, že není milovaná a vytouženou osobou, ale pouhý sexuální objekt. Taková role je nepřijatelná také každému zdravému muži, který svou ženu miluje.

3. Pornografie vsugerováá omyl, že sexualitu lze prožít jen tehdy, když budeme ovládat určitou "techniku". V centru jejího zájmu nestojí člověk jako partner, kterému bychom projevovali něžnost, lásku a oddanost.

4. Podobně jako alkohol a drogy vedou k závislosti, způsobuje pornografie perversní sexuální závislost.

5. Zvláště při rozmachu nemoci AIDS je třeba připomenout, že pornografie hraje nezanedbatelnou roli v nárůstu promiskuity a s ní v rozšiřování pohlavních nemocí.

6. Soustavné vystavování se vlivu pornografie vede k různým sexuálním úchylkám. U mužů může vést k impotenci, u žen k frigiditě, protože určitá skupina osob pociťuje po zhlédnutí pornografických snímků odpor.

7. Pornografie se podílí na rozkladu manželství a rodiny. Protože podněcuje sobectví, napomáhá při ospravedlňování manželské nevěry a rozvodu.

Pornografickým ideálem je mladá a krásná žena, ne obětavá matka. Přeceňování ideálu tělesné krásy také vyúsťuje v pohrdání těhotenstvím a mateřstvím.

8. Pornografie velmi škodí mládeži. V období puberty dochází v souvislosti s hormonální přestavbou organismu k sexuálnímu zrání. Všechny pudy a instinkty mají svá centra v nižších vrstvách centrální nervové soustavy a jsou kontrolovány z vyšších center, která se nacházejí v mozkové kůře. Kontrola z těchto vyšších center je zajišťována rozumovými, morálními a charakterovými vlastnostmi jedince, které právě u pubescenta nejsou plně rozvinuté. Kontaktem s erotickými objekty a pornografickými materiály dochází k dalšímu značnému stimulování sexuálního pudu a stále častější frekvenci myšlenek s erotickým obsahem, které nedávají prostor pro myšlení jiného druhu.

Pornografie přináší zisk pouze jejím producentům a obchodníkům. Ovšem jen finanční. Její konzumenti si však škodí psychicky, duchovně i zdravotně. – Pornografii však můžeme překonat. Jak? Zdravým manželstvím a zdravou rodinou, dobrou výchovou v církvi a ve škole, kde se sexualita nepřeceňuje ani nepodceňuje, ale vychovává především ke vzájemné úctě a respektu k člověku. □

8.00 Jak je ten letní den krásný. Jsem zvědav, zda mne budou i dnes zneužívat tak jako včera. Jestliže ano, budu stávkovat. Právě se chystám strávit snídani, kterou do mne můj pán narychlo naházel během cesty k zastávce autobusu.

9.30 Teď jsem musel přijmout dvě sklenice ledové Coly. Brrr! To znamená, že během příštích třiceti minut budu muset vynaložit mnoho energie, abych získal normální teplotu.

10.45 Snídaně, kterou mám strávenou jen tak napůl, mému pánovi zřejmě nestačila. Koupil si burské oříšky.

11.45 Už celou hodinu do mne posílá jeden burský oříšek za druhým. Doufám, že mu to bude stačit.

12.30 Je doba oběda. Vzhledem k tomu, že nemá vůbec hlad, rozhodl se můj pán vypít místo oběda půl litru studeného mléka.

13.25 Už zase ta chlazená Cola!

13.40 Domníval jsem se, že s těmi burskými oříšky to přestalo.

Ale zmýlil jsem se. V kapse objevil nějaký zbytek. V jídle se pokračuje.

14.15 A ještě jednou ledová Cola. Copak to nikdy neskončí?

15.20 Ó je! Někdo daroval mému pánu karamelky.

16.30 Spolykal už 20 deka karamelky, a teď ho slyším, jak říká: "Je mi zle, to mléko bylo asi nějaké nakyslé."

16.35 Někdo ho pozval na "skleničku".

18.30 Pán hrál před večerí tenis. Jsem totálně unaven. A to mne ještě čeká večere!

19.00 Už je to tady: hranolky, telecí řízek a zelenina.

19.45 Podává se dezert. Dnes je to pudink se šlehačkou.

20.20 Konvice ledové kávy je připravena v chladničce. Au! Pudink se právě promíchává se dvěma šálky hrozně studené kávy. Tak dost – to už je příliš! Stávkuji!

20.30 To se mi ulevilo! Právě jsem "poslal zpět" pudink a kávu.

20.33 Teď přijde na řadu ještě ta zelenina...

20.35 A aby se to dovršilo, "vracím" i nestrávené hranolky a řízek.

20.45 Můj pán volá na "pohotovost".

21.15 Lékař se domnívá, že jde o malé podráždění žaludku vlivem teplého počasí. To byl zase den! – Dobrou noc!

Máte pocit, že se Vás to netýká, anebo by Váš žaludek mohl vyprávět podobné příběhy?

P.P.

**Takový
normální
den**

Závist

Byli jsme tři. Znali jsme se. Byly doby, kdy jsme stáli všichni tři u jednoho operačního stolu, beze slov jsme vycítili, co ten druhý v daný okamžik potřebuje. Svorně jsme bojovali o životy lidí, které jsme ani neznali. Vycházeli jsme si vstříc. Diskutovali jsme spolu nad spornými případy, radili se. Byli jsme kolegové, přátelé...

Dnes tu stojíme jako tři soupeři, mlčky se díváme jeden na druhého. Koná se konkurs na primáře našeho oddělení. A zvítězit může jen jeden... Který z nás to bude? Hlavou mi probíhají úspěchy i neúspěchy každého z nás.

Konkurs končí. A s ním končí i má naděje. Vyhrál Milan. O co je lepší než já? Pravda, je starší, o něco zkušenější. Nejednou mi poradil, když jsem potřeboval. Ale má také svoje chyby... Přemýšlím. Zaslouží si vítězství, nebo je výsledek nespravedlivý? I já jsem přece pro oddělení mnoho udělal. Lidé mě znají, hlásí se ke mě na ulici, posílají přání k vánocům, vím, že mi jsou vděční. I já bych si přece zasloužil primariát! Určitě bych nebyl o nic horší než Milan!

Do duše se mi pomalu začíná vkrádat závist. Zapomínám na to, co bylo mezi námi pěkné a rozbaluji ty méně hezké vzpomínky. Pociťuji lítost nad neúspěchem a studenou, nepřijemnou zášť.

A pak jako by mi někdo zašeptal do uší těch pár krásných Ježíšových slov: "Každé království vnitřně rozdělené pustne..." (Mat 12,25) Vždyť i my tu máme na chirurgii takové naše malé království, myslím si. Čím více si všichni rozumíme, čím lepší jsou mezi námi vztahy, tím víc se nám daří naše práce, tím ji máme raději a těšíme se z ní. A já mám chirurgii rád, už nikdy bych nechtěl dělat nic jiného! A že by to naše malé chirurgické království mělo hynout? Ne, to přece nechci! Vždyť Milan se vlastně nezměnil, je stále takový, jakého jsem ho poznal. Je šikovný, mohu se na něho spolehnout. A nebude to mít jako primář lehké... Vždyť já mu nechci závidět, já mu nesmím závidět! "Kde je závist a svárliвість, tam je zmatek a kdejaká špatnost. Ovoce spravedlnosti sklídí u Boha ti, kdo rozsévají pokoj." (Jak 3,16.18)

Najednou si uvědomuji, kam až by mne přivedly moje lidské city, nebýt bible. Bible, která mne svým slovem vychovává, usměrňuje, tiší zklamání, vrací naději. "Dovršte mou radost a buďte stejné mysli, mějte stejnou lásku, buďte jedné duše, jednoho smýšlení, v ničem se nedejte ovládat tížadostí ani ješitností, nýbrž v pokoře pokládejte jeden druhého za přednějšího než sebe. Každý ať má na mysli to, co slouží druhým, ne jen jemu." (Fil 2,2-4)

Najednou se stydím za ty myšlenky, které mě napadaly. A zároveň vděčím Bohu za ta krásná slova, která si stále opakuji. Přichází Milan. Nedůvěřivě se na mne dívá. Usmívám se. "Milane, gratuluji. Kdybys cokoli ode mě potřeboval, řekni. Rád ti vyjdu vstříc. Ať se nám ta práce pořád daří! Hodně štěstí!"

Podáváme si ruce. Milan se usmívá. Já taky. A v duši mám klid a mír. Jako by mě na srdci cosi příjemně hrálo. Je to Boží slovo...

M.H.

Před časem jsem se zúčastnila večírku, na nějž hostitel pozval několik obchodních přátel a svých dřívějších spolužáků. Asi hodinu se běžně hovořilo, někteří se živě účastnili a přispívali ne příliš duchaplnými poznámkami. Pak hostitel vystoupil a poprosil přítomné o chvíli ztišení. Aniž by to totiž někdo tušil, vše zaznamenal na magnetofonový pásek a nyní nám pustil nahrávku toho, co bylo na večírku slyšet. Najednou u mnohých ustoupilo veselí a vystřídal ho zklamání. Nejdříve jsme museli přiznat, že jsme nemohli poznat ani svůj hlas. Někteří mužů vyslechli nahrávku s rozpolcenými pocity. Povšimli si svého nekultivovaného hlasu i málo pěkného nářečí, jímž mluvili. Skutečně tak mluvili? Měli dojem karikatury. Pro někoho byl trapný obsah hovoru, jiní si uvědomili, jak vzrušeně se bavili. Teprve nyní, když slyšeli reprodukci, poznali, jak bylo vše banální, všední a docela povrchní. Povídali ošepané, levné hlouposti a nějaké vtipy. Nejtrapnější bylo přirozeně těm, kteří se diskuse účastnili příliš aktivně. Jeden dělал, že ho škrtí límeček u košile, jiný mávl rukou, jako by se ho celá ta věc netýkala. Když hostitel přehrál celou pásku, panovala mezi přítomnými trapná nálada, většina se cítila zahanbena.

Přestože hostitel prohlásil, ať se dále nerušeně bavíme, že natočené vymaže, většina přítomných přestala hovořit. Někteří si obřadně zapálili novou cigaretu a čekali, že se někdo z těch, kteří předtím mlčeli, ujme hovoru. Nikdo neměl jistotu, že si opět

DOSPĚLÝM TĚMĚŘ DOSPĚLÝM TĚMĚŘ DOSPĚLÝM TĚ

to? Dospělost přece není žádná zásluha. Domnívám se, že psát nebo povídat si o lidech můžeme i my – téměř dospělí.

Kde začít?

Tam, kde končí všechny ty oslavné řeči o lidské dovednosti, umění, úspěších, moudrosti a schopnostech. Takových slov už bylo napsáno! Ano, člověk je moudrý, člověk je úspěšný, člověk umí, ale... „Člověk je jen vánek pouhý,“ čteme v bibli. Text má ještě

pokračování: „Každý žitím putuje jako přelud, hluku nadělá, ten vánek pouhý...“ (Ž 39,6.7)

Smutné konstatování, že? A už vidím dospělé, jak se pohoršeně ptají: „Proč jim to říká? Bere jim ideály.“ Ne, nechci nikomu brát ideály, ale rád bych si byl jist, že my, téměř dospělí, nechceme poznání o člověku stavět na iluzích, které často kolem nás nastavili dospělí, ve snaze zakrýt skutečnou tvář lidství. Vždyť i my už dávno víme, že pýcha, zá-

vist, přetvářka, pohrdání nejsou dětskou nemocí lidského rodu, ale jakýmsi chronickým zánětem, kterého se lze zbavit jen stěží. Je čas, abychom také věděli, bez ohledu na plamenné řeči některých dospělých, že tady na zemi nikdy nevznikne dokonalá společnost s lidmi bez kousičku závisti, pýchy, nenávisti, netrpělivosti a sobectví v srdci. Ne, zatím potkáváme lidi s těmi kousičky, nebo spíš kusy nerozbitných závaží v srdci. „Nejsobečtější ze

Psát nebo povídat si o lidech je určitě jiné než psát nebo povídat si o bramborách či růžích. Zaručeně je to složitější. Už proto, že sami jsme lidé. Navíc, ještě mladší lidé. Naše přemýšlení o lidech budou dospělí brát sotva vážně. Ale vadí

hostitel z recese nenatočí i další část večera? Po chvíli se opět rozpředla diskuse, ale docela jinak než předtím.

Ti, jejichž dialekt působil směšně, se pokoušeli mluvit co možná nejspisovněji, ale příliš se jim to nedařilo. Každý se snažil přivést obsahově rozhovor na vyšší úroveň. Nikdo se už neodvažoval vést všelijaké povrchní řeči nebo vtipy. Začalo se mluvit o věcech hospodářských, kulturních, vědeckých i různých dalších problémech, takže se nyní dostali k hovorům i ti, kteří předtím mlčeli.

To, co jsme ten večer zažili, byl jen malý žert hostitele, ale přesto jsme všichni cítili, že to byl velmi poučný zážitek.

Osobně jsem byla vděčná hostiteli za to, že hovor natáčel. Dotkl se tím vlastně problému, který si často ani dost dobře neuvedomujeme: Když se totiž s někým bavíme anebo mluvíme k většímu okruhu lidí, vlastně se všechno, co říkáme, nějak "natáčí," protože vše, co mluvíme, se více či méně dostává do podvědomí těch, kteří nás poslouchají. Je pravda, že stopy našich slov bývají různé silné. Za jistých okolností zanechávají jen nepatrný vliv, který však případným opakováním sílí a jeho důsledky se mohou přiležitostně projevit. U jiných však mohou způsobit těžké duševní rány, které se třeba již nikdy zcela nezažijí. Nakolik silným vlivem budou působit naše slova, to nikdo předem neví. Je nám pouze známo, že jsou působivá a nezůstávají bez následků. Co člověk přijal do sféry podvědomí, to se jen s velkými těžkostmi vymazává. Kdyby to bylo tak snadné jako to smazání z magnetofonového pásku, byl by problém mnohem jednodušší.

V bibli čteme výzvu, abychom si uvědomovali, co mluvíme a jak to říkáme: "Vaše slovo ať je vždy laskavé a určité; ať víte, jak ke komu promluvit." (Kol 4,6) Pak si nás lidé rádi poslechnou a my se nebudeme muset stydět.

M. Kloudová

Přátelé, kteří mne znají, asi nepřekvapí, že v případě písmene "O" přicházím se slovem odpovědnost.

O... odpovědnost

Ano, přiznávám, to slovo užívám často. A ani se nebráním tvrzení, že o čem často někdo mluví, s tím mívá zpravidla problémy. Takže ty, kdo s odpovědností problémy nemají, s radostí odkazují třeba k rubrice Zdraví a zvu k pokračování ve čtení jen ty, kdo jsou ochotni připustit: "Ano, s odpovědností mívám problémy."

Přemýšlení o odpovědnosti prezidentů, ministrů financí nebo generálních ředitelů a tajemníků raději vynecháme, vidíte? Zdá se, že jejich odpovědnost se cítí povoláno hodnotit dost lidí a pak, nepředpokládám, že by mezi členy našeho listu bylo mnoho těch, jejichž ctižádost míří tak vysoko. Budeme se raději držet pěkně při zemi. Máme co dělat s odpovědností vlastní.

Dovolte mi malý exkurs do umění. To už je taková moje slabost. Hledat pomoc v umění, i když se jedná o uvažování docela neumělecké, jako je to naše. Tentokrát zalistuji v dějinách stavebních slohů.

Gotika. – Gotika snad byla posledním stylem, chcete-li epochou, která ještě pěstovala odpovědnost v tom pravém slova smyslu. Fiála umístěná v horní části pilíře podpírajícího stěny svatovítské katedrály, je pro to vhodným příkladem.

Kameník, dnes bychom řekli umělec, vzal kus pískovce a začal dlátkem vytesávat ladné tvary fiály. Když byla hotová, usadil ji na místo, které určil stavitel. Ze země však fiála nebyla vůbec vidět. Krásu rozetvřených kamenných listů znali jen holubi, kteří čas od času přelétli stříbřitou střešou katedrály. Až nedávno, když ji umělci, tenkrát by se řeklo kameníci, snesli dolů pod lešení, lidé objevili krásu a dokonalost neviděné fiály. Byla stejně krásná jako kamenná růžice u vchodu do chrámu, o kterou denně zavádily stovky pohledů.

Takový přístup k práci v architektuře už později nenajdeme. I to české, tolik chválené baroko, má v sobě už cosi moderního, novodobého. Košílka na zádech buclatého andílka v portálu se mění v místech, kam pohled diváka pronikne jen stěží, v zaoblenou plochu tak, aby ji dobře udržela kovová skoba.

Předstírání, imitování trvá až dodnes. Dřevo nahrazují napodobeniny z umělých hmot. Fólie nahrazuje sklo.

Problém nalézání míry odpovědnosti souvisí s pochopením vlastního místa ve světě. Snad za to ani slohy nemohou, že stále bloudíme. Nevím. Gotika se sice líbí, ale už se dnes nenosí. Neumíme prostě jen být. Ano, být. Jako ta fiála na vrcholu pilíře. Raději vypadáme, předstíráme, tváříme se, že jsme. Přitom nám ze zaoblených zad ční rezavá skoba nejistoty. Naši největší starosti pak zůstává, jen aby tu skobu nikdo neviděl.

Když v poslední době přemýšlím o odpovědnosti, už se tolik nezlobím na lidi, kteří se skrývají za záda a jména jiných. Spíš myslím na fiálu, co ční svými krásně vypracovanými kamennými listy k nebi. Není na ni ze země vidět. U vchodu, všem na očích, bývá narváno, ... tam nahoře, na vrcholku pilíře, blíž k nebi, však tak zase plno není. Tam "ještě je" pro mne a pro tebe "místo". (Luk 14,22)

Jan Barta

ČER DOSPĚLÝM TĚMĚŘ DOSPĚLÝM TĚMĚŘ DOSPĚLÝM

všeho je srdce... Kdopak je zná?" (Jer 17,9)

Bible však nebyla napsána jen proto, aby hodnotila neradostný lidský úděl. V bibli nacházíme dostatek ujištění o smyslu a cíli lidského života. Člověk má na světě své místo. Člověk se může radovat z každého nového dne. Zaručeně jsme se už setkali s lidmi, kteří nás zaujali svou upřímností. Byli takoví jako my. Spěchali, pracovali, studovali, žili jako všichni ostatní, a přece byli ji-

ní. Jejich radost ze života, jejich optimismus neprovázela žádná výstřednost, žádné skákaní „metr dvacet“ či „bezva vodvaz“, ani bujaré halekání. Nebyli však závislí na povzbuzujících prostředcích nebo drogách. Netajili se jinou závislostí: závislostí na Bohu. Byli na Bohu závislí, i když jim druhí neopomněli čas od času připomenout citát jednoho pána (na jeho jméno si snad už ani nevzpomenou), že náboženství, závislost na Bohu, je opi-

um lidstva. Ti lidé uvěřili zaslíbení: „Blaze muži, který doufá v Hospodina.“ (Ž 40,5)

Já věděl, že se to naše přemýšlení o lidech zvrhne! Začali jsme člověkem a skončili jsme u Boha. Ale vlastně, proč ne? Není právě ono to nejdůležitější? Přemýšlení o člověku má svůj smysl jedině tehdy, když do něj zahrneme i přemýšlení o Bohu. Bez Boha totiž povídání o člověku zpravidla končí jako povídání o růži nebo o bramborách: „Pomí-

jivost, samá pomíjivost...“ (Kaz 1,2)

Dospělí nás často neberou vážně. Možná právě proto, že jim až příliš připomínáme jejich ztracené ideály, kterým už oni nejsou schopni věřit. Raději kolem sebe šíří iluze.

Moc bych si přál, abychom – zbavení iluzí o člověku – nepřestali žít ideálem, který v bibli poeta vyjádřil takto: „Hospodin je dobrý. Blaze muži, který se utíká k němu.“ (Ž 34,9) j.b.

TEN DRUHÝ *je mi pomocí*

Na stěně v kuchyni měla maminka pověšenou dečku s vyšíтым obrázkem, pod kterým byl nápis: "Ve dvou se to lépe táhne." Ten obrázek byl

moc milý a velice se mi líbil. Chlapec a děvče společně táhnou malý vozík.

Později jsem slyšel číst z bible slova: "Člověku je

těžké být samotnému, učiním mu pomoc, která by při něm byla..." (1 Moj 2,18) V tu chvíli se mi vybavil ten obrázek, který jsem měl před očima celé dětství. "Ano, je to pravda. Pro jednoho je vozík těžký, dvěma to jde líp."

Teprve mnohem později jsem nahlédl ještě více do hloubky onoho Božího prohlášení: "Člověku je těžké být samotnému..."

Sociologie to vyjadřuje podobně: "Člověk je tvor společenský." A ono je to ještě složitější. Člověk se totiž stává člověkem jen mezi lidmi. Ten druhý mi je pomocí k tomu, abych se stal člověkem.

V indické džungli našli vesničané dvě malá děvčátka, která zřejmě žila mezi vlky. Starší měla asi 5 let, mladší asi 2 roky. Pojmenovali je Kemala a Kema. Děvčátka byla zcela zdivočelá. Běhala po čtyřech, neuměla ani slovo. Odvezli je na misijní stanici, kde se jich ujala rodina misionáře. Přes veškerou jejich snahu se děvčátka nikdy nezařadila do normálního života, a po několika letech zemřela. Stalo se to krátce po 1. světové válce.

Člověk se stane opravdu člověkem jen mezi lidmi. Tarzan – to je pouhá románová fikce. První lidské dítě mohlo vyrůst v lidskou bytost jedině v lidské rodině.

Ten druhý mi je pomocí také proti mně samotnému. Zbavuje mne soběstřednosti. Kolik dívek, o kterých druzí říkali: "Nemyslí na nic jiného než na sebe a svou parádu...", se naprosto změnilo, když se staly matkami. Dítě soustředilo jejich pozornost na sebe. Mladá maminka je jím cele zaujata, jakpak by jí zbylo více času na sebe než ten, který je nezbytně nutný!

Seberealizace – to je slovo, které je moderní už několik let. "Chci být svobodný!" "Chci být sám sebou!" "Chci dělat pořádnou práci, a ne sluhu!"

Jsme generací, která ráda mluví o svých právech. Zavedli jsme nová slova, která stejně začínají: sebeurčení, sebejistota, sebeobrana a sebe-

uplatnění (seberealizace). Ale právě naše generace, která tolik usiluje o seberealizaci, je jí pravděpodobně více vzdálena než generace předešlá. Jsme tak silně zaměřeni na svá přání, že máme problémy navázat vztahy k druhým lidem. Koncentrace na osobní problémy nám brání, abychom viděli celkovou náplň života a také své bližní. Každé egocentrické úsilí vede k osamocení, izolaci a často také k depresím.

Co je na tom tak špatné?

Anglický myslitel C. S. Lewis vysvětluje: "Ten, kdo je nábožný, nemyslí na náboženství, ale na Boha. Ten, kdo miluje, nemyslí na lásku, ale na milovanou osobu. Kdo stále mluví o velikosti umění a vědy, ten jí většinou moc neposluží. Nesnažte se nikdy najít nebo uskutečnit své já. Tím se totiž díváte na své vlastní oči a čicháte svůj vlastní nos." Světově proslulý

psychiatr Viktor E. Frankl, zakladatel logoterapie, to vyjádřil ještě dramatičtěji: "Kdo usiluje o radost, ten ji neprožije; kdo usiluje o štěstí, tomu právě uteče; kdo usiluje o seberealizaci, ten se jí nedočká." Jiný satirik píše: "Soudružka X. se nemůže realizovat; je členkou strany, která pracuje na seberealizaci lidstva."

Uvědomme si, že pravá seberealizace je vlastně dar, dodatečné obohacení, doprovodný jev našeho života. Mnoho věcí nedosáhneme tím, že o ně budeme usilovat; jednoduše nám "padnou jako do klína" (např. zamilování se, přátelství, nadání). V každém případě se nedají vynutit.

Seberealizace začíná pochopením sama sebe. Dříve než mohu něco uskutečnit, musím si to sám uvědomit. Pro křesťana to však vždy znamená zároveň si uvědomit Boha. Seberealizace potom není křečovitým hledáním nějakého génia v sobě samém, ale nalézáním způsobu jak použít schopnosti, které nám už Bůh daroval – pro nás i pro druhé.

Kdysi jsme si do památníku psávali takovou moudrost: "Chceš-li být šťastný, učiň šťastným druhého." Štěstí tedy spočívá v tom, dávat své dary ochotně druhým a jejich dary vděčně přijímat. V tom spočívá tajemství skutečné seberealizace.

R. R.

Seberealizace

Žijeme, měníme se a u-zráváme spíše pro jiné a kvůli jiným, ne tolik pro sebe. Alkoholik nebo kuřák se vzdá své oblíbené drogy nejen proto, že poslouchá přednášky o škodlivosti alkoholu či nikotinu, ale proto, že má někoho, na kom mu záleží a kdo si nepřeje, aby pil nebo kouřil.

Existence "toho druhého" má na naše chování zásadní vliv. Otec šel – tak jako jindy – do hospody. Krajina zavátá sněhem, naplněná tichem. Po chvíli slyší za sebou nějaké zvuky. Otočil se. Uviděl svého malého synka, jak se snaží stoupnout vždy do otcovy stopy otisknuté ve sněhu. Když chlapec uviděl, že se otec otočil, volá: "Tatíí, já jdu ve tvých stopách!" Mužem to otrásl. Vzal chlapce do náruče a vrátil se domů.

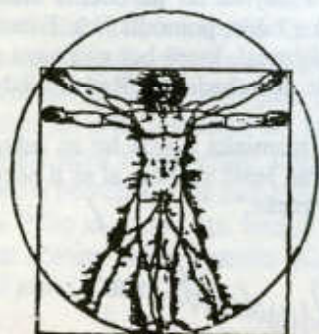
Člověk nemůže být sám... A přece – kolik lidí žije samo. Ještě větší množství se však cítí osamoceno i mezi lidmi. Kolik vnitřních, nevyslovených – a tím těžších – zármutků mnozí nesou. A ten druhý chybí...

Bůh ale přece řekl: "Učíním mu pomoc..." Udělal něco i pro toho, kdo má dojem, že nemá nikoho, nemá "toho druhého". Bůh poslal Ježíše Krista na tento svět. On je tou největší pomocí i tam, kde vliv a síla člověka nesahá. On volá:

"Pojďte ke mně vy, kteří jste všelijak obtíženi – a já vám dám odpočinutí..."

V tichu své samoty obrať svoje myšlenky k Bohu. Mluv s ním jako s "tím druhým". Budeš cítit, jak nová síla a pokoj stoupá do tvého srdce.

Ludvík Švihálek

Pavla

Literatura i každodenní život nabízí obrazy lidí, kterým společnost naznačila, že se bez nich dobře obejde – bez jejich produktivní činnosti, bez jejich uměleckých děl, bez jejich citu...

A tak je tu dělník bez zaměstnání, umělec s obrazy, které nelze prodat, babička, jejíž vnoučata už jsou soběstačná a všichni z rodiny by ji nejraději viděli v domově důchodců.

Jenže oni chtěli pracovat, tvořit, pomáhat. A co mohou dělat? Být výkonnější, více pracovat? Zatrpknout, utéct, přizpůsobit se?

Ptám se, proč chce člověk pracovat, tvořit, pomáhat? Jistě proto, aby získal peníze potřebné pro méně nebo více náročný styl života. Zkrátka – za práci, za obrazy jsou peníze.

Ale je možná i jiná odpověď. Někdy prostě něco musíme udělat, dát, vytvořit. Musíme. Jsou to vzácné chvíle, kdy ze sebe něco vydáváme pouze proto, že je to v nás. Toužíme podělit se, a tak existovat – být někým. Být s lidmi a pro ně.

A tam jsme zranitelní. Když s udělanou prací nabízíme i kousek svého nitra, chceme je darovat jako miniaturní umělecké dílo.

Může to být například večer, kdy se celá rodina vrátí domů – a babička, která celý den vařila a uklízela, předloží s očekáváním rodině večeři, asi tak jako malíř vystavující své obrazy. Bude to přijato? Vnoučata si ani nevšimla, co bylo připraveno. Leda že se to připálilo, a tak se na babičku zlobí. – Je životu nebezpečné upadnout v pozdním věku do dlouhodobých depresí...

A co ten, kdo nemůže najít práci v oboru, který měl opravdu rád a kterému jedinému rozuměl? Je určitě mladší než naše snaživá babička a je schopen se zase přizpůsobit. Ale všimni si, že je to pro něj asi těžší než prodělat infekční chorobu. Snad právě tento muž žil pro svou práci. Dělal ji čestně a nezištně. Možná na ni vsadil více, než si sám uvědomoval.

Snad se Tě to všechno netýká, snad jen někoho ve Tvé rodině, Tvých přátel. Je to životní zkouška pro ně – i pro Tebe. Jakým bližním budeš právě teď? Kde podepřeš, kde naznačíš, že Tvůj zkoušený bližní není sám, že se alespoň v něčem může na Tebe spolehnout?

Vzpomeň někdy na prorockví o Kristu, kterého popsal Izaiáš: "Nalomenou třtinu nedolomí, nezhasí knot doutnající..." (42,3) To může být Tvé umělecké dílo, které nevytvoříš pro sebe, ale v životě toho druhého.

Podívej, kolik je k tomu kolem příležitostí!

o těch drahých
epištolá

den s maminkou

Je ráno. Sluneční paprsek pronikl do pokoje a pomalu se přiblížil k tmavé, rozcuchané hlavičce. Ale malý spí. Náhle se rozezněl budík. "Dobré ráno, dobré ráno" – zní pokojem.

"Rychle z postele, ať opravdu nepřijdu pozdě do školy. To bych moc nerad. Musím toho ještě moc stihnout," říká si Radek a hrne se do kuchyně, kde už to příjemně voní teplým mlékem. "Ale, Radečku, to už sis umyl ruce?" "No, vlastně ještě ne." "Tak rychle do koupelny." "Brr, maminko, ta voda je ale studená." Ale maminka se směje. "Musíš se, hochu, otužovat. Nebudeš pak mít tak často rýmu a kašel."

Konečně je Radek umytý a učený a žene se ke stolu. "Já mám hlad, maminko. Co je ke snídani?" "Ale, Radku, a co pomodlit se? Na Pána Ježíše jsi zapomněl? Ještě chvíličku to vydržíš, ne?" Radek zahanbeně klopí hlavu, ale poslušně kleká a spíná ručky. A pak se pokojem nese zvonivý dětský hlásek. "Pane Ježíši, děkuji ti, že jsi nás opatroval celou noc, děkuji ti za nový den. Buď se mnou ve škole, s tatínkem v práci a s maminkou doma. Ochraňuj všechny svoje děti na celém světě a brzy si už pro nás přijď. A děkuji ti také za snídani."

Když se Radek nasnídal, rychle se obléká. Ještě zavázat boty, nasadit čepici – poslední pusa – a Radek vyběhl ze dveří.

Ve škole se tentokrát Radkovi moc nedařilo. V první hodině se mu z lavice ztratilo plnicí pero, a proto musel psát propiskou, což paní učitelka nevidí ráda. Třetí hodinu byla čeština – a psali diktát. Jak Radek dopadl, to se ani neptejte! No a ke všemu si kluci po skončení vyučování spletli šatnu s fotbalovým hřištěm a tak si Radek stejně jako jeho kamarádi nese domů v žákovské knížce poznámku. Ach jo, jak tohle dopadne... A to mu maminka včera slíbila, že půjdou dneska odpoledne do ZOO. Prý se tam narodilo malé lvíčátko. A Radek má zvířátka tak rád!

Konečně přišel domů. Maminka stojí ve dveřích. "Nazdar, tak už jsi doma? Dneska ti to trochu trvalo, ne? Copak, tobě něco je? Co se stalo?" ptá se. "Ale nic, maminko, všechno je v pořádku." "Nepovídej, vždyť tě znám. Copak bylo ve škole? Pochlub se." "Nic, mami, opravdu nic." "To by ses netvářil jak spráskaný pejsek. No tak, ukaž mi žákovskou..."

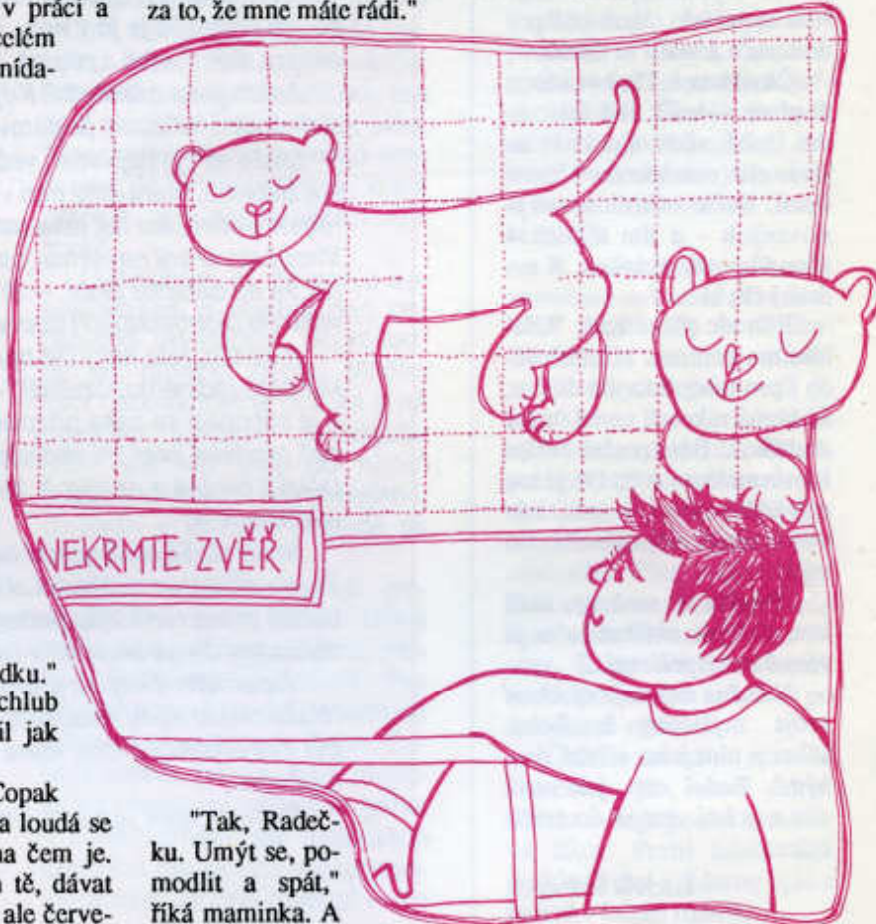
"Ta maminka taky musí hned na všechno přijít. Copak to mám napsáno na nose?" přemýšlí smutně Radek a loudá se pro knížku. Stačí jeden pohled – a maminka ví, na čem je. "Ach jo, Radku. Zase ten diktát. Nemůžeš, prosím tě, dávat trochu pozor? Ukaž mi sešit. No nazdar! Tady se to ale červení. A co ta poznámka?" "Maminko, já za to nemůžu. Kluci hráli v šatně fotbal, ale já ne." "No, nepovídej. To já znám. Nikdy za nic nemůžeš. To všechno kluci, vid? Pojď se najíst, prosím tě. Dneska jsi mi udělal radost, jen co je pravda."

Po obědě se maminka zeptala: "Copak máte za domácí úkol?" "Už je to tady. Teď praskne i to pero," lekl se Radek. Přichystal si sešit a matematiku, ale sedí a nepíše. "Pročpak nepíšeš? Ty nechceš do ZOO? Nemáme moc času," říká maminka. "Mami, my půjdeme do ZOO?" vykřikl Radek. "No, co se divíš, vždyť jsem ti to včera slíbila, ne? Hned jak se vrátí tatínek z práce, jedeme." "Ale já myslel..." Radek skočil mamince kolem krku: "Maminko, ty jsi tak hodná," rozplakal se. "No tak už přestaň. Ale musíš se napříštit polepšit, ano? A

už piš." "Víš, maminko, já nemám čím. Já jsem ztratil pero," zašeptal Radek. Maminka jen vzdychla a beze slova vytáhla ze šuplíku náhradní. "Prosím tě, piš už. A zítra se po něm ve škole podívej." Radek si utřel slzičky a dal se do psaní. Má tu nejhodnější maminku na světě!

K večeru se vrátil Radek ze ZOO nadšený. Bylo tam nádherně. A toho malého lvíčka – toho by si vzal nejraději domů. Ale hlad už má Radek jako vlk. Zasedli ke stolu, sepjali ruce a Radek se pomodlil: "Pane Ježíši, děkuji ti za tento pokrm. Požehnej nám ho ke zdraví a dávej ho tam, kde je ho nedostatek..."

"Pročpak se usmíváš, Radečku?" zeptala se maminka. "Víš, maminko, já jsem si vzpomněl na broučky, o kterých jsme si nedávno četli. A představil jsem si, že ty jsi maminka – brouček, tatínek je tatínek – brouček a já jsem ten malý, neposlušný, zlobivý brouček. Oni se taky vždycky modlili, že?" "Ano, chlapče. Všechno stvoření děkuje svému Tvůrci za to, co od něj dostává. A udělal toho Pán Bůh pro nás opravdu hodně, že? Aspoň část toho všeho jsme dneska také viděli v ZOO. Jenom člověk na svého Otce v nebi někdy zapomíná a neděkuje mu." "Maminko, já nikdy nechci být takový. Jsem Pánu Ježíši vděčný za to, že mne má rád, že mi dal tebe, tatínka a všechno to hezké kolem mne. Jsem mu moc vděčný za to, že mne máte rádi."

"Tak, Radečku. Umýt se, pomodlit a spát," říká maminka. A tentokrát nemusí Radka dvakrát pobízet. Už se mu klíží oči. Bylo toho na něj dneska dost. Postýlka ho už docela láká. Nakonec tatínek přečte pár veršů z bible, pomodlí se k Tomu, který je stvořil, který se za ně obětoval, který bdí nad nimi a brzy je chce vzít k sobě tam, kde už nebude mít Radek nikdy v očích slzy.

Radek usíná. Vedle něj sedí maminka a drží ho za ruku. "Spi sladce, můj maličký. Ať je Pán Ježíš s tebou, ať se ti něco hezkého zdá a ráno se mi probudí zdrav."

H. Gajdošková

Vážení přátelé,

otevíráme pravidelnou rubriku Slovo mají čtenáři. Vede nás k tomu záměr poskytnout v našem časopise prostor Vaším názorům. Někteří z Vás si přejí více odborných článků, jiní zase více populárních příspěvků nebo dokonce zkušeností a prožitků ze života. Nezapíráme, že není možné vyhovět všem. Přesto však chceme i nadále brát v úvahu Vaše podněty, názory, příspěvky a dát jim v časopise dostatečný prostor.

Pokud se nám podaří "tnout do živého", obvykle se to projeví podstatným nárůstem redakční korespondence, a to často velmi protichůdného obsahu. Takovým příkladem může být celé číslo 2/91 a tam zvláště poslední článek "Největší důkaz Boží existence". Hodnocení čtenářů bylo velmi rozdílné. Od úplného nesouhlasu až po nadšené přitakání. Zřejmě někteří čtenáři nepochopili, že smyslem celého čísla nebylo "přinést přesvědčivé důkazy", nýbrž podat svědectví o Boží existenci. Vždyť křesťan nemůže víc než svědčit o Tom, v koho uvěřil a kdo zásadním způsobem změnil jeho život. Tato zkušenost je sice sdělitelná slovy, ale ne nutně obsahem. Obsah jejího sdělení nemusí rozeznávat stejnou hodnotovou tóninu, a proto některé příspěvky, z nichž jeden vybírám za všechny, zněly asi takto:

"Člověk se ptá: Je Bůh? Ano, ptá se, ale Vašimi odpověďmi nikoho nepřesvědčíte. To nejsou důkazy. To jsou jen plané řeči. S pozdravem J.M., Ostrava"

"Důkazy" nás mohou přivést jen na hranici, za kterou se musí odvážit každý sám. Anebo, chcete-li, jsou to prostě důkazy jiného druhu. Bůh se stal člověkem v Ježíši Kristu. Toto evangelium může být pro někoho bláznovstvím nebo pohoršením nebo dokonce "planým slovem". Člověk člověka nepřesvědčí, to dokáže jen Bůh. Proto jsem i nadále přesvědčen o tom, že "Největší důkaz Boží existence" (jak zněl nápis nejvíce diskutovaného článku) je opravdu změna člověka. Ne vylepšení, naučení slušných způsobů nebo osvojení vhodných slov a forem, ale opravdová ZMĚNA. Tu člověk sám přivodit nedokáže, ať sebevíc chce. Takový zázrak dokáže jen Bůh. O této změně, tomto zázraku můžeme jen vyprávět, svědčit. A o tom je náš druhý příspěvek, který z této diskuse vyjímám:

"Vážení pane redaktore!

Dovolte, abych Vám i všem dalším, kdo se podílejí na přípravě časopisu "Znamení doby" vyjádřila svoje neupřímnější poděkování a vděčnost. Do svých 41 let jsem po mnoho let stále jen tušila a tápala a teď najednou – ve velmi těžké životní situaci, jako bych vše konečně pochopila – též díky Vašemu časopisu. Přišlo to v pravý čas. Nechci Vás zatěžovat líčením svého životního příběhu, jen ještě jednou DÍKY VÁM!

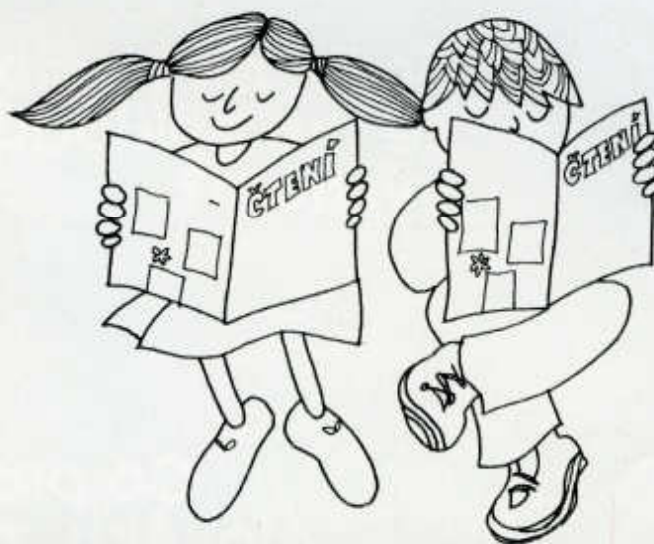
 S úctou B. N., Ústí nad Labem"

Vážení čtenáři, opravdu se těšíme na Vaše další dopisy.
L. Svrček

ČTENÍ

Ano, chtěli bychom všechno poznat, všechno znát, všemu rozumět. A co nejrychleji! Kde leží Grónsko a kde jsou Niagarské vodopády? Co je to Golfský proud a Bermudský trojúhelník? Proč ptáci mohou létat, zatímco pes i kočka pobývají nejraději v lidských obydlích? Možná, že nás napadají i jiné, ale úplně jiné otázky. Proč si někteří tátové a mámy přestávají rozumět? Co to v nás je, že najednou závidíme nové kolo kamarádovi? Proč si s někým rozumíme, a s někým zase ne? Ano, chtěli bychom znát odpovědi na spoustu otázek. Na některé své otázky najdete odpověď v barevně ilustrované publikaci **"Čtení pro děvčata a kluky"**. Samozřejmě, na všechny vaše otázky určitě neodpoví. (Na všechny odpovědi by nestačilo ani tisíc takových publikací.) Na konci poslední stránky si však určitě řeknete: "Stálo to za to! Teď už některým věcem na světě rozumíme lépe."

Publikace formátu A4 má 48 stran. Kromě spousty obrázků a čtení v ní najdete místo k vlastnímu malování, několik hádanek, básničky a písničky. V obrázkovém čtení se setkáte s Lucí a Petrem, kteří se stanou tak trochu vašimi průvodci a možná i kamarády.

Sešit vám na dobírku zašle

Vydavatelství

 Advent

Roztocká 5, 160 00 Praha 6 - Sedlec

**Bože, co je člověk,
že mu přikládáš
význam?**

Job

**Co prospěje
člověku, získá-li
celý svět, ale ztratí
svůj život?**

Ježíš Kristus